

Ergan Dağı (Erzincan-Türkiye)'nin etnobotanik özellikleri

Mustafa KORKMAZ*, Zeynettin ALPASLAN

Erzincan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, 24100, Erzincan, Türkiye

*Sorumlu yazar / Correspondence: korkmazmustafa67@yahoo.com.tr

Geliş/Received: 05.11.2014 • Kabul/Accepted: 25.12.2014 • Yayın/Published Online: 03.02.2015

Özet: Bu çalışma, 2011 yılında Erzincan ili sınırları içerisinde yer alan Ergan Dağı çevresindeki köylerde yaşayan yöre halkı tarafından kullanılan bitkilerin etnobotanik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanındaki 41 familyaya ait toplam 122 taksonun, 82'si gıda, 56'sı tıbbi, 22'si yem, 4'ü eşya, 3'ü süs, 2'si balık ağı ve 6'sı yakacak amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Çalışma sonucunda etnobotanik özellikleri bakımından 30 bitkiye ait verilerin incelenen literatür ile örtüştüğü, 80 bitkinin ise farklı kullanımlarının olduğu tespit edilmiştir. Toplam 12 bitkinin etnobotanik kullanımlarına ait bilgiler ise ilk kez bu çalışmada verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en çok takson ihtiva eden 5 familyanın sırası şöyledir; Asteraceae 17 (% 13,06), Rosaceae 13 (% 10,04), Lamiaceae 12 (% 9,6), Fabaceae 8 (% 6,4) ve Amaryllidaceae 6 (% 4,8)'dir.

Anahtar kelimeler: B7, Erzincan, Ergan Dağı, Etnobotanik, Tıbbi bitkiler

Ethnobotanical properties of Ergan Mountain (Erzincan-Turkey)

Abstract: This study was carried out in 2011 to determine ethnobotanical utilization of the plant species by the local people living in the villages around Ergan Mountain located in the border of Erzincan. Determined 122 species belonging to 41 families utilized by the local people, 82 of them are for food, 56 of them for medicinal purposes, 22 for forage, 4 for daily items, 3 for ornamental, 2 as fish net and 6 utilized as fuel. As a result of the study, it was determined that 30 plants' information overlaps with the literature in terms of ethnobotanical properties, 80 plants have different uses. The ethnobotanical information about totaly 12 plants has appeared in this study for the first time. The order of 5 families that have the most taxa is as follows: Asteraceae 17 (13.06 %), Rosaceae 13 (10.04 %), Lamiaceae 12 (9.6 %), Fabaceae 8 (6.4 %) and Amaryllidaceae 6 (4,8 %).

Key words: B7, Erzincan, Ergan Mountain, Etnobotany, Medicinal plants

GİRİŞ

İlk çağlardan kalan arkeolojik bulgular, insanların, besin elde etmek ve sağlık sorunlarını gidermek için öncelikle bitkilerden faydalandığını göstermektedir. Deneme-yanılma yoluyla elde edilen bu bilgiler, tarih boyunca kullanım şekillerindeki bazı değişiklik ve gelişmelerle günümüze kadar ulaşmıştır. Kuzey Irak'ta Şanidar Mağarası'nda 1957 yılında yapılan kazılarda bulunanlar, bitki-insan ilişkisinin başlangıcına ait ilk veri olarak kabul edilir. 60 bin yıl öncesinden günümüze gelen ve bir şamana ait olduğu düşünülen bu mezarda, *civanperçemi*, *kanarya otu*, *mor sümbül*, *gül hatmi*, *peygamber çiçeği* ve *ebegümeci* gibi bitki türlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ölülerini gömmeye başlayan bir toplumda, ölen kişinin tekrar yaşama döndüğünde kullanacağı düşüncesiyle mezara konulduğu tahmin edilen bu bitkilerin, yeneler ve şifalı olanlar diye ayrılmaya başlandığının da bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir. Çünkü bu bitki türleri günümüzde de özellikle tıbbi bitki olarak hala kullanılmaktadır. Yüzyıllardan beri süregelen insan ve bitki arasındaki bağın sonucunda, tüm dünyanın önemini kabul ettiği ve ciddi araştırmaların yapıldığı, deneme yanılma yoluyla edinilmiş ve nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşmış değerli bilgileri yansıtan içerikleri ile bitkilerin bilimsel olarak değerlendirilmelerine önemli katkıda bulunan etnobotanik bilim dalı doğmuştur (Kendir ve Güvenç, 2010).

Etnobotanik, geniş anlamda "tarihi geçmişte insan-bitki ilişkileri"dir. Dar anlamda ise "bir yörede yaşayan halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve o bitkiler üzerine etkileri" olarak özetlenmektedir (Yapıcı vd., 2009). Ayrıca etnobotanik terimi, ilk kez 1896 yılında, bir biyoloji profesörü olan John W. Harshberger tarafından, yerel halkın doğa tarihinin araştırılmasını belirtmek için kullanılmaya başlanmış olup, basitçe "bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı" olarak tanımlanmıştır (Kendir ve Güvenç, 2010). Tıbbî bitki terimi ise, hastalık tedavisinde veya hastalıklardan korunmak amacıyla kullanılan

bitkileri ya da bitkisel ürünleri kapsar. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 1980 yılında tıbbî bitkileri “bir veya daha fazla organıyla tedavi edici veya hastalıkları önleyici olabilen veya herhangi bir kimyasal farmasötik sentezin öncüsü olabilen bitki çeşidi” olarak tanımlamıştır (Yıldırım, 2004; Yapıcı vd., 2009).

Etnobotanik çalışmalar, halk arasında bitkilerin geleneksel olarak sınıflandırılması, yönetimi ve kullanımı konusunda yapılan çalışmalardır. Etnobotanik çalışmalar; yalnızca insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerini kaydetmekle kalmaz aynı zamanda bu etkileşimden doğan sonuçların, biyolojik çeşitliliğin korunması ve kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılmasına da olanak verir. İnsanlar bitkilerle sürekli etkileşim halindedir. Bitkiler en çok gıda ve ilaç olarak kullanılmakla beraber, yakıt, yapı malzemesi, süs eşyası, boya, büyü dini vb. amaçlar için de kullanılmaktadır (Baytop, 1999; Kendir ve Güvenç, 2010).

Gıdasını avcılık ve toplayıcılık ile sağlayan tarih öncesi toplulukların yaşamlarında yabancı bitkiler önemli bir yer almaktaydı. Bitkilerin ilk tarımsal uygulamalarla yetiştirilmeye başlanmasıyla, beslenmede yabancı bitkilerin önemi azalmasına rağmen, özellikle kıtlık dönemlerinde halk, yabancı bitkilerden yararlanmayı sürdürmüştür. Birçok yabancı bitkinin Toprak üstü kısımları veya kökleri sebze olarak kullanılmaktadır. Bazı türler yemeklere koku ve tat veren baharat olarak, bazıları da çay olarak oldukça yaygın kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

Anadolu halkının yabancı bitkileri ilaç olarak kullanımı çok eski devirlere kadar uzanmaktadır. Hititler dönemi tıbbî tabletlerinde bulunan reçete formüllerinde kayıtlı bitki adları bunun bir kanıtıdır. Bu dönemlerde yabancı bitkilerden yararlanıldığı gibi, bazı önemli tıbbî bitkiler, drog elde etmek için yetiştirilmekteydi. Ayrıca Hititler ve Bizans döneminde Anadolu'dan elde edilen bazı drogların dış ülkelere satıldığı da bilinmektedir. Kırsal bölgelerde, ilaç hazırlamak için genellikle çevrede yetişen veya yetiştirilen bitkiler kullanılmaktadır. Türk toplumu, çoğunluğunun kırsal bölgelerde yaşamasından dolayı, yabancı bitkilerle yakından ilgilenmektedir. Halk yabancı bitkilerden daha çok gıda, baharat, boyar madde veya hastalıkların tedavisinde yararlanmaktadır. Tıbbî bitkilerin amaca uygun, etkili ve yeterli kadar kullanılabilmesi için kimyasal içeriğinin ve etken maddelerinin miktarları, özellikleri ve etki mekanizmalarının tespit edilmesi gerekmektedir (Baytop, 1999).

Bir yörenin folklor özellikleri o yörenin ayrılmaz parçalarından biridir. Bu özellikler arasında tıbbî folklor, insan yaşamını ilgilendirmesi bakımından özellikle önemlidir. Çok uzun yılların deneyimi olarak ortaya çıkan tıbbî folklor, özellikle sentetik ilaç sanayisinin gelişmesiyle birlikte önemini yitirmeye başlamıştır. Ancak son yıllarda, sentetik ilaçların istenmeyen yan etkilerinin ortaya çıkması ve bu sonuçların özellikle yazılı ve görsel basında geniş yer bulması tıbbî bitkileri yeniden gündeme getirmiştir (Yapıcı vd., 2009).

Türkiye Florası (Flora of Turkey and the East Aegean Islands) na göre, Türkiye 167 familyaya ait 1320 cins ve 11.707 tür ve tür altı taksonu (alt tür ve varyete) ile oldukça zengin bir flora sahiptir. Bu taksonların 234'ü yabancı kaynaklı ve kültür bitkisidir. Geriye kalan diğer türler ise yurdumuzda doğal yayılış gösteren bitkilerdir (Özçelik ve Korkmaz, 2002; Güner, 2012). Günümüzde tarımı yapılan birçok kültür bitkisinin yabancı formları yurdumuzda doğal yayılış göstermekte olup, bu türlerin Türkiye florasının zenginliğine katkıları oldukça büyüktür (Kendir ve Güvenç, 2010).

Baytop (1999), dünyadaki tüm bitkilerin sayısının 750.000-1.000.000 arasında olduğunu, bunlardan yaklaşık 20.000 türün tıbbî amaçla kullanıldığını belirtmektedir. Türkiye'de tıbbî olarak kullanılan bitkilerin sayısının 500 civarında olduğunu tahmin edilmekte ve bunlardan yaklaşık 200 bitkinin ihraç potansiyelinin olduğu belirtilmektedir.

Ülkemiz iklim, coğrafik yapı ve türlerin çokluğu ile Avrupa'nın en zengin florasına sahip olmasına rağmen ilaç sanayinin ihtiyacı olan hammaddelerin % 70'den daha fazlası ithal edilmektedir. İthal edilen droglar içinde yurdumuzda doğal olarak florada bulunan ve kültüre alınabilme ihtimali olan bitkiler de bulunmaktadır. İhraç edilen drogların çoğu Türkiye'nin endemik bitkilerinden oluşmakta ve doğadan doğrudan toplanan bitkisel materyalden oluşmaktadır. Bu bitkilerin doğadan rastgele ve aşırı bir şekilde toplanması nesillerinin devamını tehlikeye sokmaktadır. Ayrıca mevcut bitkilerden bu şekilde plansız ve kontrolsüz yararlanılması büyük ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Bu bitkilerden tam olarak faydalanabilmesi için bitki türlerinin tanınması, yayılış alanlarının bilinmesi, kültüre alınabilme yöntemlerinin araştırılması, bitki türlerinin etken maddelerine göre sektörel kullanımının belirlenmesi, bitkilerin toplanması, yetiştirilmesi ve pazarlanması ile ilgili usul ve esasların yasalarla güvence altına alınması ve bu konuyla uğraşan kişilerin teknik bilgi ve becerilerinin artırılmasına bağlıdır (Yıldız vd., 2010).

Ülkemiz zengin bir flora ve etnobotanik kültüre sahip olmasına rağmen Anadolu'da yabancı bitkilerin halk arasındaki tedavi, gıda ve diğer amaçlarla kullanılmasını konu alan bilimsel nitelikte çalışma sayısı çok azdır. Modernleşme, kentlere göç, sağlık hizmetlerine daha kolay erişim, yol ve ulaşım araçlarındaki gelişmeler vb. faktörlerin etkisi ile günümüzde etnobotanik bilgilerin önemi giderek azalmaktadır. Bu etnobotanik bilgiler, kayıtlı olmaması ve genç nesillerin ilgisizliği nedeniyle gün geçtikçe kaybolmaktadır. Bu bilgilerin kayıt altına alınabilmesi için organize ve kapsamlı bilimsel çalışmaların en kısa sürede yapılması gerekmektedir (Şimşek vd., 2004).

Bu çalışma Doğu Anadolu bölgesinde, Erzincan ili sınırları içerisinde bulunan Ergani dağı çevresindeki köylerde yaşayan halkın çeşitli amaçlarla kullandığı doğal bitkilerin listesinin oluşturulması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda bitkilerin bilimsel ve yöresel adlarının tespiti, bu bitkilerden faydalanılan kısımlarının, faydalanma amaçlarının ve faydalanma yöntemlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma ile yöre halkının çeşitli amaçlarla kullandığı doğal bitkilerin kullanımına ilişkin değerli bilgiler kayıt altına alınmıştır. Ayrıca bu çalışma ilde yapılacak

diğer çalışmaların tamamlanması ile Erzincan ilinin etnobotanik özelliklerinin ortaya konulmasına katkı sağlayacaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın materyalini, 2011 yılının Nisan-Ağustos ayları arasında Ergan Dağı'ndan (Erzincan) toplanan ve çevre köylerde yaşayan halkın farklı amaçla kullandıkları bitki örnekleri oluşturmaktadır. Bitki örneklerinin toplanmasından sonra bu bitkilerin etnobotanik özellikleri ile ilgili bilgiler ziyaret edilen bazı evlerden, köy kahvelerinden, tarlalarda ve bahçelerde çalışan yöre halkından, hayvancılıkla uğraşan ve yaylalara göç eden bazı vatandaşlardan ve arıcılardan alınmıştır. Araştırılan bitkilerle ve yapılan görüşmelerle ilgili tarafımızdan çok sayıda fotoğraf çekilmiş ve yaptığımız görüşmelerle ilgili notlar tutulmuştur. Etnobotanik verilerin derlenmesi için 1 belde (Yaylabası) ve 3 köye (Binkoç, Türkmenoğlu ve Oğulçuk) gidilerek, ismini veren 30 kişi ile birebir görüşülmüştür. Ayrıca kendilerinden bilgi alınmasına karşın 75 kişi ismini vermek istemediğinden bu kişilerin adlarına kaynak kişiler listesinde (Ek 1) yer verilmemiştir. Yapılan yüz yüze görüşmelerde halkın bitkilere verdiği yöresel isimler, bitkilerin kullanılan kısımları, bu kısımların hangi amaçlarla kullanıldığı ve kullanım şekilleri (yöntemleri) tespit edilmiştir. Bulgularda adı geçen bitkilerin hem tarafımızdan belirlenen kullanım tarzları ve yerel adları verilmekte hem de literatür bilgileri yer almaktadır. Kullanılan bitkilerin listesi alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir.

Kurutularak herbaryum materyali haline getirilen bitki örnekleri "Flora of Turkey and the East Egean Islands" (Davis, 1965-85; Davis vd., 1988; Güner vd., 2000) adlı eserden teşhis edilmiştir. Teşhislerinde şüphe duyulan bazı örnekler "Türkiye'nin Çayır ve Mera Bitkileri" (Serin, 2008), "Flowers of Turkey" (Pils, 2006), "Bulbous Plants of Turkey and Iran" (Sheasby, 2007) gibi eserlerden ve henüz kurulum aşamasında olan Erzincan Üniversitesi Herbaryumu'ndaki bitki örneklerinden yararlanılarak teşhislere kesinlik kazandırılmıştır. Türlerin geçerli adları ve otörleri ilgili kaynaklardan (Brummit ve Powell, 1992; The Plant List, 2014; Tübives, 2014) kontrol edilerek verilmiştir. Herbaryum kartonlarına yapılandırılan ve etiketlenen tüm örnekler Erzincan Üniversitesi herbaryumunda muhafaza edilmektedir.

Araştırma alanının tanıtımında, Erzincan Meteoroloji İstasyonu verilerinden (Anonim, 2011a) ve Erzincan Ovasının İklim Özellikleri (Akkan, 1963) adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Çalışma sonuçları bulgular bölümünde etnobotanik veriler başlığı altında verilmiştir. Burada önce familyalar sonrada tür adları alfabetik sırada verilmiştir. Bitkilerin familyalarının altında bilimsel adları, toplandığı lokaliteler, toplanma tarihi ve kayıt numaraları verilmiştir. Bu bilgileri müteakiben bitkilerin Türkçe adları verilmiştir. Türkçe adların büyük çoğunluğu Güner (2012)'den, bu eserde bulunamayan Türkçe adlar ise Baytop (1999), Serin (2008)'den belirlenmiştir. Güner (2012)'dışındaki kaynaklardan belirlenenlerin kaynakları parantez içinde verilmiştir. Daha sonra yöre halkı ile yaptığımız görüşmelerden elde edilen bitkilerin yöresel adları, kullanılan kısımları, kullanım amaçları ve kullanım şekilleri verilmiştir. Son olarak taranan literatüre göre bitkilerin kullanım şekilleri (*) verilmiş veya kullanımına rastlanmayan bitkiler (***) belirtilmiştir. Çalışma sırasında yüz yüze görüşme yapılan ve bitkilerin etnobotanik özelliklerinin belirlenmesine katkıda bulunan kaynak kişiler listesi Ek 1'de verilmiştir.

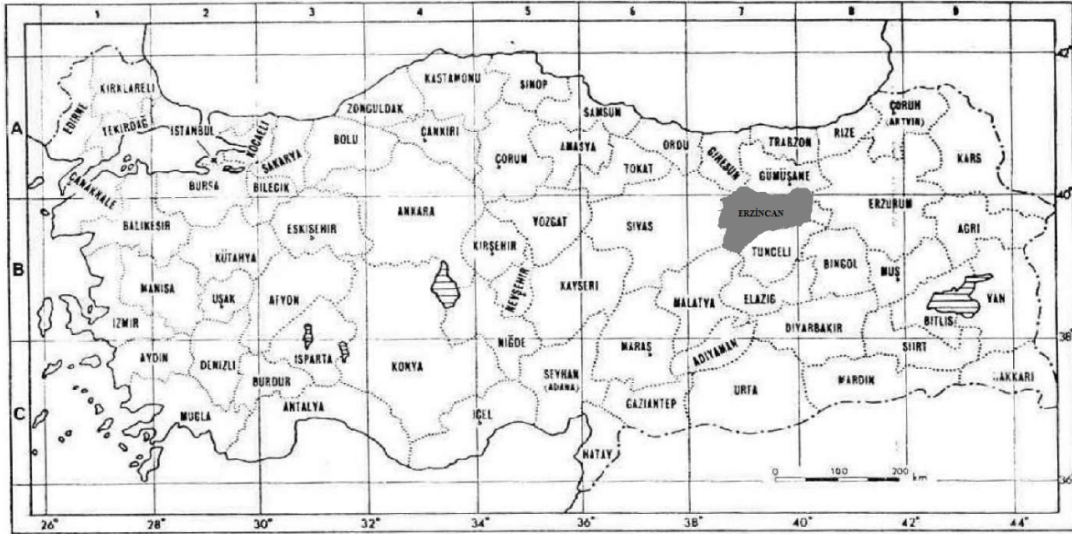
SONUÇLAR

Araştırma alanının tanıtımı

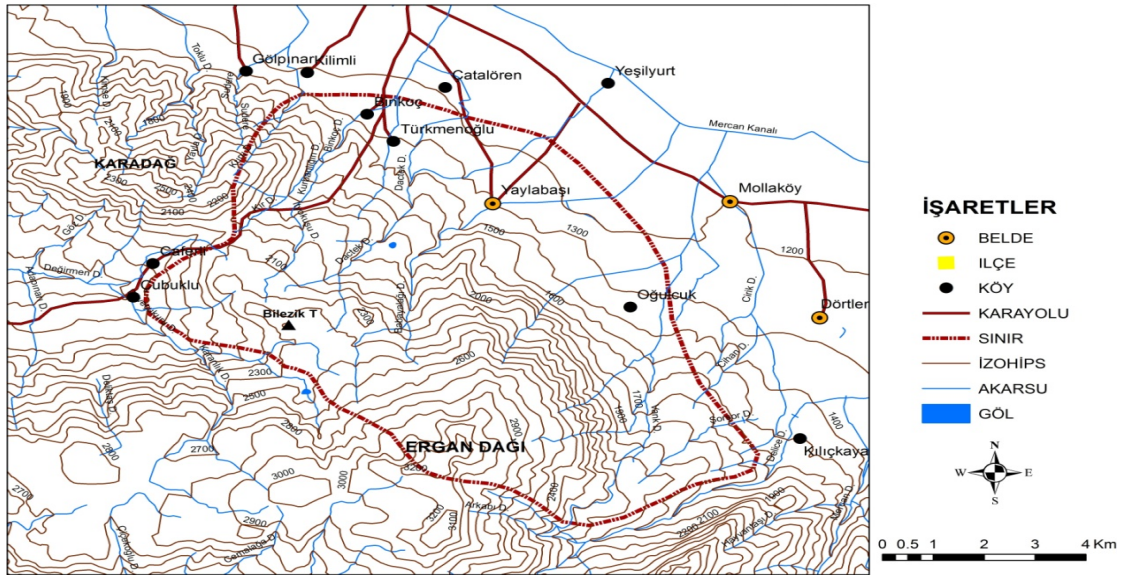
Coğrafi durum

Erzincan, Doğu Anadolu Bölgesi'nin batı bölümünde, Yukarı Fırat Havzası'nda bulunmaktadır. Şehrin kuzeyinde, Giresun, Bayburt, Gümüşhane; batısında Sivas; doğusunda Erzurum ve Bingöl; güneyinde ise Tunceli, Malatya ve Elazığ illeri yer almaktadır (Anonim, 2011a). Erzincan ili genellikle dağlar ve platolarla kaplıdır. Dağlar çeşitli yönlerde, belli bir sıra içerisinde uzanır. Güneybatıdan Munzur, kuzeybatıdan Refahiye Dağları il sınırlarına girer. Doğudan Erzurum'dan gelerek, batıya doğru uzanan Karasu Irmağı ve Otlukbeli Dağları il alanını derinlemesine, aralarında geniş düzlükler bırakılacak şekilde böler. Dağlar il topraklarının yaklaşık % 60'ını kaplar. Esence (Keşiş) Dağları, ilin en yüksek noktasını (3.546 m) oluşturmaktadır. Munzur Dağları 3.449 m, Dumanlı Dağları 2.618 m ve çalışma alanımız olan Ergan Dağı 3.256 m (Özhatay, 2006)'dir. Grid kareleme sistemine göre (Şekil 1) B7 karesinde yer alan Ergan Dağı, Erzincan il merkezine 30 km mesafede bulunan Yaylabası beldesinin kuzeyinde, Erzincan-Tunceli illeri arasında bulunan Munzur sıra dağlarının güneyinde yer almaktadır.

Araştırma alanında kışın yoğun olarak düşen kardan ve kalıcı karın uzun bir süre yerde kalmasından dolayı, çalışma alanımızda Ergan Dağı Kayak Merkezi yapılmıştır. Tesis bölge için önemli bir kış turizm merkezi olma potansiyeline sahiptir. Araştırma alanının sınırları Şekil 2 'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Türkiye grid kareleme sistemi haritası (Davis, 1965)

Şekil 2. Araştırma alanının topoğrafya haritası

İklim

Erzincan ili genel olarak karasal iklim özelliğine sahiptir. Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan, Elazığ ve Malatya dışındaki diğer tüm illerden daha ılıman bir iklimi vardır. Doğu Anadolu ve İç Anadolu iklimleri arasında bir geçiş niteliği taşıyan Erzincan iklimi Doğu Anadolu Bölgesi basınç kuşaklarına, ilin yüzey şekilleri ve yükseltilerine göre yer yer farklılıklar göstermektedir. Çalışma alanımız olan Ergani Dağı ve çevre köylerinde meteoroloji istasyonu bulunmadığından Erzincan iline ait iklim verilerinden yararlanılmıştır (Anonim, 2011b). Yıllık sıcaklık ortalaması 11,6 °C, en soğuk ay olan ocak ayı ortalaması -5,9 °C, en sıcak ay olan temmuz ayı ortalaması da 24,51 °C'dir. Rasat kayıtlarında bugüne kadar karşılaşılan en yüksek sıcaklık değeri 30 Temmuz 2000-2010'da 40,6 °C ve en düşük sıcaklık değeri 28 Aralık 2002'de -25 °C olmuştur. 25 °C'ye eşit ve büyük sıcaklığa sahip olunan gün sayısı 128,8 (Mart ile Ekim arası)'dir. İl, çevre illere göre yaz mevsimini daha uzun ve sıcak yaşamaktadır. Kış mevsiminde ise, doğudan gelen Sibiryaya kaynaklı hava kütesinin etkisinde kaldığı zamanlarda, oldukça sert kış günleri yaşanmaktadır. -5 °C'ye eşit veya daha düşük sıcaklığa sahip olunan gün sayısı 49,6 olarak (Kasım ile Nisan) görülmektedir. Don olayı genel olarak Kasım ayında başlayıp, Nisan ortalarına kadar sürmektedir (Anonim, 2011b). Erzincan ilinin ortalama kar yağışlı gün sayısı 27,5 toplam karla örtülü gün sayısı 34,9'dur. Kar yağışları da Ekim ayı sonlarında başlayıp, Nisan ayına kadar sürmektedir. Yağış itibarıyla, yıllık 30,9 mm'lik yağış ortalamasına sahiptir. En yağışlı mevsim ilkbahar olup, alınan yağışın % 40'ı bu mevsimde, % 28'ü sonbahar ve % 11'i de yaz mevsiminde kaydedilmektedir. Kış yağışı oranı ise % 21'dir. Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarının büyük bir kısmı oldukça kurak geçmektedir. Genel olarak en fazla yağış Kasım ayında, en az yağış da Haziran ayında kaydedilmektedir. Erzincan ili yıllık nem ortalaması (bağıl nem) % 63,34'tür (Anonim, 2011b).

Erzincan Ovası'nın ortalama (1200 m) yükseltisi ile Ergen Dağı'nın ortalama (3256 m) yükseltisi arasında yaklaşık olarak 2000 m'lik bir fark bulunmaktadır. Atmosferden yükseğe çıkıldıkça her 200 m'de hava sıcaklığı 1 °C düşmektedir. Bu durumda Erzincan Ovası ile Ergen Dağı'nın yükselti farkı ve dağın kuzey yamacı görmesi göz önüne alındığında; Ergen Dağı'nın ortalama sıcaklık değerinin Erzincan ovasına göre 10-12 °C daha düşük olduğu ve buna bağlı olarak karın yerde kalma süresinin ortalama 25 gün daha uzun olduğu söylenebilir. Sıcaklık ortalamasının azlığına bağlı olarak da 1 m³ havanın taşıyabileceği nem miktarında azalma gözlemlenir. Bu durumda Erzincan ovasında bağıl nemin düşük ölçüldüğü bir günde Ergen Dağı'nda bağıl nemin daha yüksek olduğu ve buna bağlı olarak da yağış oluştuğu gözlemlenebilir. Erzincan'da değişik mevsimlerde esmek üzere güneydoğu ve kuzey yönlü iki hakim rüzgar istikameti ve yılın her ayında azda olsa görülen kuzeybatı rüzgarları mevcuttur. Güneydoğu rüzgarları, Erzincan ovasında özellikle kış ve ilkbahar aylarında hakimiyetini gösterir. Fakat yaz aylarında ise, bölgede en az esen rüzgarlar durumuna geçmektedir (Akkan, 1963). Gece ile gündüz arasında, Dağ ile ovanın farklı ısınmalarının sonucunda meydana gelen kuzey rüzgârları, kuzeybatı rüzgârlarının da eklenmesiyle yaz aylarında çok bariz olarak tesirlerini gösterirler. Erzincan Ovası gündüzleri, bilhassa öğleden sonra, çok fazla ısınmakta ve dolayısı ile çevresindeki; ovaya nazaran daha az ısınan ve çabuk serinleyen; yüksek, kütleli dağlara nispetle bir alçak basınç alanı haline gelmektedir (Akkan, 1963).

Tarım ve hayvancılık

Erzincan İli Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Havzasında yer alır. Ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığa dayalıdır. 1980'de faal nüfusun (122,187) % 71.66'sı (87,560) tarım kesiminde çalışmaktaydı. Tarımdan sağlanan gelir 1975'de il gelirinin % 50'si kadardı. Bunun % 65' i bitkisel, % 35' i hayvansal ürünlerden sağlanıyordu. 1960'lı yıllarda il topraklarının dörtte üçünü çayır ve otlaklar kaplamaktaydı. Günümüzde çayır ve meraların oranı 1960'lı yıllardan itibaren makineleşmenin artması nedeniyle azalmıştır. Şu anda ilin faal nüfusunun % 65'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarımsal üretimden elde edilen gelir il gelirinin yaklaşık % 50'si kadardır. Bu gelirin % 65'i bitkisel üretimden, % 35'i hayvansal üretimden sağlanmaktadır (Anonim, 2011a). Tarım bakımından ilin ova kesimiyle yüksek bölgeler arasında önemli farklılıklar vardır. Yüksek ve dağlık kesimde daha çok hayvancılık ön plana çıkmaktadır (Anonim, 2011a). Yaz yağışları ile yeşeren uzun boylu çayırların varlığına bağlı olarak çalışma alanımızda büyükbaş mera hayvancılığı yaygın olarak yapılmaktadır.

Etnobotanik sonuçlar

AMARANTHACEAE / HOROZİBİĞİGİLLER

Chenopodium album L. / *Tel pancarı*

Yöresel Adları: *Tarı, Sırmastık* ve *Tel Otu*

Yaylabası beldesi, Bahçe içi, 29.07.2011, 528.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Ispanak gibi kavrulularak tüketilir.

*Çiçekli dallar idrar artırıcı ve müshil olarak kullanılır (Baytop, 1999). Bitkinin taze yaprakları kavrulularak yada sulu yemeği yapılarak tüketilmektedir (Yücel vd., 2010). Bitkinin tamamı veya yaprağı kullanılır. Haşlanıp kavrulularak yemeği yapılır aynı zamanda turşusu da yapılıyor (Güneş ve Özhatay, 2011).

C. foliosum Asch. / *Cülek*

Yöresel Adları: *Yabani Çilek* ve *Dağ Çileği*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 438.

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Meyvelerinden marmelat yapılmakta ve meyvesi çiğ olarak tüketilmektedir.

* Meyvesi çiğ olarak tüketilmektedir (Aksakal ve Kaya, 2008).

AMARYLLIDACEAE / NERGİSGİLLER

Allium armenum Boiss. & Kotschy / *Pembe sırm*

Yaylabası beldesi, 28.07.2011, 491.

A. cardiostemon Fisch. & Mey. / *Yamaç körmeni*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 343.

A. decipiens Fischer ex Schultes & Schultes fil. / *Gelin soğanı*

Yaylabası beldesi, 08.06.2011, 127; Oğulcuk köyü, 2436 m, 11.06.2011, 205.

A. kharputense Freyn & Sint. / *Harput soğanı*

Binkoç köyü, 2138 m, 19.06.2011, 273.

A. scordoprasum L. / *İt soğanı*

Yaylabası beldesi, 11.07.2011, 397-b.

A. sintenisii Freyn / *Dikenli körm*

Yöresel Adı: *Dağ Sarımsağı, Şiri Koy, Şir ve Yabani Sarımsak*
Yaylabaşı beldesi, 27.06.2011, 280; 11.07.2011, 397.

Kullanılan Kısmı: Yaprak ve toprak altı

Kullanım Amacı: Gıda ve tıbbi

Kullanım Şekli: Bitkilerin soğanları sarımsak yerine yemeklerde kullanılır. Antibiyotik etkisi vardır.

*Allium türlerinin soğanları kavruarak ya da börek içi olarak kullanılır. Bağırsak sağlığı için tüketilir (Şimşek vd., 2004). Genç yaprakları soğan yerine kullanılır (Baytop, 1999).

APIACEAE / MAYDANOZGİLLER

Eryngium billardieri Delar. / *Huyarak*

Yöresel Adı: *Eşek Dikeni ve Hazara*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 516.

Kullanılan Kısmı: Gövde

Kullanım Amacı: Gıda ve yem

Kullanım Şekli: Gövdesi genç iken soyularak yenilir. Hayvanlar yem olarak tüketir.

*Bitkinin gövde kısmı genç iken soyularak yenir (Baytop, 1999; Sezik et al., 1997). Bitkinin özsuyu kurutularak öğütülür ve toz halde yara iyileştirici olarak kullanılır. İdrar yolları enfeksiyonları için kullanılır. Kökleri taze olarak sinüzit ve nezle tedavisinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004).

Prangos ferulacea Lindl. / *Eşek çakşırı*

Yöresel Adı: *Çaşır, Çarşur, Çarçur, Heliz.*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 17; 16.05.2011, 20; Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 34.

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yem, Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Baharda toplanılıp kurutulur ve kışın hayvanlara verilir. Hayvanların bağırsaklarını temizlediği için yem olarak verilir. Yaprığı kaynatılıp çay olarak tüketilir ve kansere iyi geldiği söylenir. Gövdesi tazeyken yenilir.

*Yerel halk tarafından toplanan bitkiler hayvan yemine karıştırılmaktadır. Ayrıca kuru bitkiler yakacak olarak kullanılmaktadır. Dahilen infuzyon halinde uyarıcı ve gaz söktürücü olarak, anason meyvesi yerine kullanılmaktadır (Baytop,1999).

P. pabularia Lindl. / *Beyik*

Yöresel Adı: *Holoz, Çarşur ve Kungor*

Yaylabaşı beldesi, 09.06.2011, 185.

Kullanılan Kısmı: Toprak üstü ve Filizleri

Kullanım Amacı: Yem ve Gıda

Kullanım Şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır. İlk çıkan filizi çay olarak kaynatılıp içilir.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

ARALIACEAE / SARMAŞIKGİLLER

Hedera helix L. / *Duvar sarmaşığı*

Yöresel Adı: *Duvar Sarmaşığı*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 526.

Kullanılan Kısmı: Tüm bitki

Kullanım Amacı: Süs

Kullanım Şekli: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

*Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. Nasır söktürücü olarak kullanılmaktadır. Dahilen infuzyon, adet giderici, müşhil, kurt düşürücü ve terletici olarak kullanılır (Baytop,1999).

ASPARAGACEAE / KUŞKONMAZGİLLER

Leopoldia tenuiflora (Tausch) Helder. / *Püsküllübaş*

Yaylabaşı beldesi, 08.06.2011, 94; 09.06.2011, 177; Binkoç köyü, 02.07.2011, 312.

Muscari armeniacum Leichtlin ex Baker / *Gavurbaşı*

Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 44; Binkoç köyü, 30.05.2011, 86.

M. coeleste Fomin / *Kedi boncuğu*

Yöresel Adı: *Gül, Sosin, Holoz ve Zagik*

Yaylabaşı beldesi, 21.04.2011, 4; 09.06.2011, 142.

Kullanılan Kısmı: Çiçek ve Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Çiçeklerinin çayı yapılarak tüketilir. Yaprakları pişirilerek yemek yapılmaktadır.

**Leopoldia tenuiflora* (*Muscari tenuiflorum*) bitkisi çiğ olarak tüketilir (Aksakal ve Kaya, 2008).

XANTHORRHOACEAE / ÇİRİŞGİLLER

Eremurus spectabilis Bieb. / *Çiriş*

Yöresel Adı: *Helige ve Çiriş*

Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 240; Yaylabaşı beldesi, 27.06.2011, 293.

Kullanılan Kısmı: Kök ve Gövde

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yemeği yapılır. Kökü ezilip başa sürüldüğünde baş ağrısına iyi gelir.

*Kökünden hazırlanan merhem uyuz ve frengi tedavisinde kullanılır (Baytop,1999).

ASTERACEAE / PAPATYAGİLLER

Achillea kotschy Boiss. subsp. ***kotschy*** / *Ayvadana*

Yöresel Adı: *Civanperçemi* ve *Kılıç Otu*

Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 356; Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 377.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Çayı yapılarak tüketilir. Ayrıca çayı, idrar yolu iltihabına, böbrek rahatsızlığına, kadın hastalıklarına ve kanser hastalığına iyi geldiği için kullanılır. Çiçeklerinin ezilerek yaralara sürülmesiyle yaraları iyileştirdiği belirtilmiştir.

*İdrar artırıcı, iştah açıcı, gaz söktürücü, adet söktürücü ve yara iyi edici (bilhassa basurda) etkilere sahiptir (Baytop, 1999).

Cota tinctoria (L.) J.Gay / *Boyacı papatyası*

Yöresel Adı: *Papatya*, *Papato* ve *Dağ Papatyası*

Binkoç köyü, 19.06.2011, 261; 02.07.2011, 338; Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 351; 30.07.2011, 549.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Çay olarak tüketilir. Çiçekleri kaynatılıp bronşit için çay şeklinde tüketilir. Uyku verici özelliği vardır. Aynı zamanda çayı strese iyi gelir.

* Flavon türevleri taşıyan türleri boyamacılıkta kullanılmakta ve kumaşları sarı renge boyamaktadır (Baytop, 1999). Kurutulan çiçekleri suyla kaynatılarak içilir. Sindirim sistemi gazlarını giderici ve hazmı kolaylaştırıcı olarak kullanılır (Yücel vd., 2010).

Centaurea carduiformis DC. subsp. ***orientalis*** Wagenitz / *Kavgalaz*

Yöresel Adı: *Keyiş Kellesi*, *Eşek Dikeni*, *Teli* ve *Kuşkonmaz Dikeni*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 337; Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 355.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yem ve Gıda

Kullanım Şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır. Çiçekleri yemeklere katılarak tüketilir.

**Literatürde bitkinin kullanımına rastlanmamıştır.

C. depressa Bieb. / *Acımık*

Yöresel Adı: *Peygamber Düğmesi*, *Karagöz* ve *Kevi Çiçeği*

Yaylabaşı beldesi, 08.06.2011, 103; Oğulcuk köyü, 11.06.2011, 210; 03.07.2011, 352.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Çiçeği çay niyetine kullanılır. Çiçeği kurutulup çorbalara katılır.

*Dekoksyonu astım, kalp rahatsızlıkları için kullanılmaktadır (Güneş ve Özhatay, 2011).

Cichorium intybus L. / *Hindiba*

Yöresel Adı: *Bıçak Otu*, *Süt Otu* ve *Sütlüvanotu*

Binkoç köyü, 31.07.2011, 560.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Hayvanlara, süt verimini artırmak için verilir.

* İlkbahar aylarında Toprak üstü genç sürgünleri toplanarak yemeği ve salatası yapılır (Yücel vd., 2010). Bitki, köküyle birlikte toplandıktan sonra kök içinde bulunan süt güneşte kurutularak bir çeşit sakız elde edilir (Konak ve Aktar, 2009; Yücel vd., 2010).

Cirsium. arvense (L.) Scop. / *Köy göçüren*

Yöresel Adı: *Köygöçüren*, *Boz Diken* ve *Reçaver Otu*

Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 419.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Yeni boy göstermiş taze yapraklarından yemek yapılarak tüketilmektedir.

* Çiçekli dal, kuvvet verici, iştah açıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999; Yücel vd., 2010).

Gundelia tournefortii L. / *Kenger*

Yöresel Adı: *Kenger*

Yaylabaşı beldesi 09.06.2011, 195; Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 235.

Kullanılan Kısım: Kök ve Gövde

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Kökünden sakız yapılır. Kökleri taze iken toplanıp dışı soyularak sütle haşlanır ve bulgur ilave edilip pilavı yapılarak yenmektedir. Gövdesi soyularak yenilir.

*Kenger sakızı diş etlerini kuvvetlendirici ve iştah açıcı olarak çiğnenmektedir (Yapıcı vd., 2009). Bitkinin genç gövdeleri toplanarak pazarlarda satılır. Çiğ veya pişirilerek tüketilir (Aksakal ve Kaya, 2008). Kökü takip eden on santimetrelilik gövde kısmı soyularak yemek yapılır. Kökünden çıkan süt sakıza dönüşür. Kurduktan sonra yakacak olarak kullanılır (Akan vd., 2008).

Helichrysum arenarium (L.) Moench subsp. **rubicundum** (C.Koch) Davis & Kupicha / *Ölmez çiçek*
Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 378.

H. noeanum Boiss. / *Gülazar*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 322.

H. pallasii (Sprengel) Ledeb. / *Kocaman çiçeği*

Yöresel Adı: *Dağ Çayı, Sarı Papatya ve Altınotu*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 430; Oğulcuk köyü, 30.07.2011, 555.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli: Çayı karın ağrısını dindirmek, mide rahatsızlıkları ve öksürük için kullanılır.

**H. arenarium* idrar ve safra söktürücü ve kum dökücü olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

Lapsana communis L. subsp. **alpina** (Boiss. & Bal.) Sell / *Şebrek*

Yöresel Adı: *Yabani Ispanak*

Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 389.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Salatalarda kullanılır.

*Yaprağı yumuşatıcı, yara iyileştirici olarak kullanılır (Baytop, 1999).

Scorzonera tomentosa L. / *Alabent*

Yöresel Adı: *Alman Sakızı*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 442.

Kullanılan Kısım: Kök

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Bitkinin kökünden sakız elde edilmektedir.

*Kökünden elde edilen süt, tereyağı ve mum ile karıştırılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Sezik vd., 1997).

Senecio vernalis Waldst. & Kit. / *Kanarya otu*

Yöresel Adı: *Mayasıl Otu*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 29.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yem ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Çiçek ve yaprakları kaynatılıp içildiğinde nefes darlığına iyi gelir. Ayrıca toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Tragopogon buphthalmoides (DC.) Boiss. var. **buphthalmoides** / *Tarla yemliği*

Yöresel Adı: *Yemlik ve Sıng*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 24.

Kullanılan Kısımları: Yaprak ve Kök

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Yemeklerde kullanılır.

*Bitki çiçek vermeden, tazeyken kaynatılarak yenir (Akan vd., 2008). Araziden kazılan yemliklerin taze ilk taban yaprakları temizlenip, yıkandıktan sonra çiğ olarak salatalara doğranır (Sezik vd., 1997; Aksakal ve Kaya, 2008).

Tripleurospermum heterolepis (Frey & Sint.) Bornm. / *Kale papatyası*

Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 33.

T. monticulum (Boiss. & Huet) Bornm. / *Kır papatyası*

Yöresel Adı: *Papatya ve Yabani Papatya*

Binkoç köyü, 30.05.2011, 72.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Çay olarak tüketilir. Ayrıca çayı kalp ve nefes darlığı tedavisi için kullanılır.

*Haşlama suyunun içilmesi midevi ve gaz giderici olarak bilinir (Sezik vd., 1997).

Xeranthemum annuum L. / *Kağıt çiçeği*

Yöresel Adı: *Süpürge Otu ve Geziye Çiçeği*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 520; Oğulcuk köyü, 30.07.2011, 551.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Eşya

Kullanım Şekli: Süpürge yapımında kullanılır.

* Çocuklar kafalarına takıp oyun oynarlar (Akan vd., 2008).

BERBERIDACEAE / KARAMUKGİLLER

Berberis crataegina DC. / *Karamuk*

Yöresel Adı: *Karamuk, Kızamuk ve Kızambuk*

Yaylabaşı beldesi, 08.06.2011,115; 29.07.2011, 524; Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 232.

Kullanılan Kısım: Meyve ve Yaprak

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Yapraklarından çorba yapılır. Meyvesi yenilir ve kalbe iyi geldiği söylenir. Meyvesinden marmelat yapılmaktadır.

*Meyvelerinden hoşaf yapılır. Yaprakları bulgur pilavı ve çorba yemeklerine lezzet vermek için kullanılır. Kökündeki sarı boyar maddeden dolayı kumaş boyamada kullanılır (Baytop,1999). Kökünden hazırlanan dekoksasyon dahilen şeker hastalığında ve hemoriod tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2004).

BORAGINACEAE / HODANGİLLER

Anchusa azurea Miller subsp. *azurea* / *Sığır dili*

Yöresel Adı: *Koyun Dili, Öküz Dili ve Sığır Dili*

Binkoç, 02.07.2011, 334.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Çiçeklerini çekip içindeki nektarı emilmektedir. Yaprakları tazeyken pişirilerek yemeği yapılır.

*Hayvanlar tarafından yenmektedir. Çiçekleri tatlı olup çocuklar tarafından çiçekleri emilmektedir (Akan vd., 2008). Yaprakları ezilerek yılan sokmasına karşı panzehir olarak kullanılır (Yapıcı vd., 2009).

A. leptophylla Roemer & Schultes subsp. *incana* (Ledeb.) Chamb. / *Balhk*

Yöresel Adı: *Koyun Dili*

Oğulcuk köyü, 11.06.2011, 215; Binkoç köyü, 02.07.2011, 336; 31.07.2011, 562.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda

Çiçeklerini çekip içindeki nektarı emilmektedir.

*İdrar söktürücü, safra söktürücü, terletici, ısıtıcı, kalp ferahlatıcı etkisi vardır. Öksürük, nezle, grip, vesvese, kendi kendine konuşma, korku, stres ve sinir bozukluğu, bronşit hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Yaprakları kavrulmuş yendiğinde bronşite iyi gelir (Cansaran vd., 2007).

Arnebia densiflora (Nordm.) Ledeb. / *Eğnik*

Yöresel Adı: *Albent*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 25; ; 08.06.2011, 111; 02.07.2011, 328; Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 49.

Kullanılan Kısım: Kökü

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Kökündeki süttten sakız yapılmaktadır.

*Yara olan bölgeye kabuğunun sürülmesi ile yarayı iyileştirici özelliği vardır (Sezik vd., 1997). Kökünde boyar maddeler barındırdığından kumaş boyamada kullanılır (Baytop, 1999).

Heliotropium europaeum L. / *Akrep otu*

Yöresel Adı: *Gün Dönme Otu ve Bozkır Otu*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 525.

Yöre halkı tarafından isim verilmiş olup herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

*Koyun-keçi yemi olarak kullanılır (Akan vd., 2008).

BRASSICACEAE / TURPGİLLER

Capsella bursa-pastoris (L.) Med. / *Çoban çantası*

Yöresel Adı: *Çobançantası, Kuşekmeği ve Bulgurcuk*

Binkoç köyü, 30.05.2011, 83.

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Bitki çiğ olarak tüketilir ve yemekleri yapılır. Yaprakları suda kaynatılıp çay gibi suyu içildiğinde idrar yolları rahatsızlıklarına iyi gelir.

*Çiçekli dallar kabız ve idrar arttırıcıdır (Baytop, 1999). Yapraklarının ve tohumlarının kaynatılması ile elde edilen sıvıyla gargara yapılmasının diş ağrısını ve dişeti kanamasını azalttığına inanılmaktadır (Gürsoy ve Gürsoy, 2004).

Cardamine uliginosa Bieb. / *Acı tere* (Serin, 2008)

Yöresel Adı: *Su Teresi, Tere ve Acı Gıcı*

Yaylabaşı beldesi, 30.05.2011, 81.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Yaprakları tere gibi çiğ olarak tüketilir.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Lepidium draba L. / *Diğnik*

Yöresel Adı: *Acımaruk*

Yaylabası, Çayırılık, 08.06.2011, 124.

Yöre halkı tarafından sadece isim verilmiş olup herhangi bir kullanımına rastlanmadı.

**Literatürde bitkinin kullanımına rastlanmamıştır.

Thlaspi perfoliatum L. / *Kulakçıklı çobandağarcığı* (Serin, 2008)

Yöresel Adı: *Kuşbaşı*

Yaylabası beldesi, 09.06.2011, 161.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Yapraklarından yemek yapılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

CAPRIFOLIACEAE / HANİMELİGİLLER

Cephalaria procera Fisch. & Lall / *Ganteper*

Yöresel Adı: *Gulinga*

Yaylabası beldesi, 28.07.2011, 500.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli: Yaraya sürüldüğünde yakıcı özelliğinden dolayı yara iyileştirici etkisi vardır.

*Gövdesi hayvan yemi olarak kullanılır (Yapıcı vd., 2009).

Dipsacus laciniatus L. / *Fesçitarağı*

Yöresel Adı: *Keşiş Kellesi*

Binkoç köyü, 31.07.2011, 567.

Yörede sadece isim verilmiş olup herhangi bir kullanımına rastlanmadı.

*Kökü idrar artırıcı ve egzamaya karşı kullanılır (Baytop, 1999).

Valeriana sisymbriifolia Vahl / *İpar kedi otu*

Yöresel Adı: *Bokkur*

Yaylabası beldesi, Kayalık yamaçlar, 2070 m - 2330 m, 27.06.2011, 279.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Baharat olarak kullanılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

CARYOPHYLLACEAE / KARANFİLGİLLER

Silene odontopetala Fenzl / *Kunduz otu*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 307.

S. saxatilis Sims / *Simotu*

Yöresel Adı: *Mayasıl Otu, Zembil, Gelinparmağı ve Has Pancarı*

Yaylabası beldesi, 09.06.2011, 176.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Basur tedavisi için çayı yapıp içilmektedir. Çökeleğe katılır. Yapraklarından yemek yapılır.

* Bitki ezilerek yaraya sürüldüğünde yarayı iyileştirir (Sezik vd., 1997).

S. vulgaris (Moench) Garcke / *Ecibücü*

Yöresel Adı: *Mayasıl otu, Zembil, Gelinparmağı ve Has Pancarı*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 342.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı ve Şekli: Tıbbi ve Gıda

Basur tedavisi için çayı yapıp içilmektedir. Çökeleğe katılır. Yapraklarından yemek yapılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

CONVOLVULACEAE / TARLASARMAŞIĞIGİLLER

Convolvulus arvensis L. / *Tarla sarmaşığı*

Yöresel Adı: *Sarmaşık Otu*

Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 359-b; Binkoç köyü, 31.07.2011, 561-b.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

*Küçükbaş hayvanlar tarafından yenilmektedir (Baytop, 1999; Akan vd., 2008). Bitkinin taze sütü müşhil, safra söktürücü ve kurt düşürücü olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

CORNACEAE / KIZILCIKGİLLER***Cornus sanguinea*** L. / *Kiren*Yöresel Adları: *Kızılçık ve Kuzulcuk*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 529.

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanım Amacı ve Şekli: Gıda

Meyvesinden marmelat ve hoşaf yapılır. Meyvesi tüketilir.

*Meyvesi tüketilir; Şurup yapılır. Haşlamlı tarhana yapımında kullanılır (Şimşek vd., 2004).

CRASSULACEAE / DAMKORUGUGİLLER***Rosularia sempervivoides*** (Fischer ex M. Bieberstein) Boriss. / *Horozlesi*Yöresel Adı: *Kan çiçeği*

Yaylabaşı beldesi, 27.06.2011, 277; Binkoç köyü, 12.07.2011, 429.

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanım Amacı: Süs ve Tıbbi

Kullanım Şekli: 3-4 ay gibi uzun bir sürede canlılığını kaybetmemesinden dolayı evlerde mutfak ve oda tavanlarına süs amacıyla asılmaktadır. Ayrıca ortamın nemini alarak nem dengesini sağlamaktadır.

*Yaprağı baharat olarak kullanılır (Aksakal ve Kaya, 2008).

CUPRESSACEAE / SERVİGİLLER***Juniperus excelsa*** Bieb. / *Boz ardıç*Yöresel Adları: *Mergh ve Ardıç*

Yaylabaşı beldesi, 21.04.2011, 6; 09.06.2011, 190; 11.07.2011, 395; Binkoç köyü, 12.07.2011, 440.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yakacak

Kullanım Şekli: Eskiden odunu yakacak olarak kullanılırdı.

*Tohumları böbrek taşına, öksürüğe, romatizmaya karşı ve idrar söktürücü olarak kullanılır Çakılcıoğlu vd., 2011).

J. oxycedrus L. subsp. ***oxycedrus*** / *Katran ardıcı*Yöresel Adı: *Mergh*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 439.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yakacak

Kullanım Şekli: Eskiden odunu yakacak olarak kullanılırdı.

*Kozalakları (halk arasında "enek" adını alır) suda kaynatılır ve bu su nefes darlığına karşı içilir (Cansaran vd., 2007). Dekoksiyonu *Urtica* sp. ile birlikte romatizma ve kabızlığa iyi gelir (Güneş ve Özhatay, 2011).**CYPERACEAE / HASIROTUGİLLER*****Scirpoides holoschoenus*** (L.) Sojak / *Vurla*Yöresel Adı: *Goğa*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 433.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Eşya yapımı

Kullanım Şekli: Kız çocukları oyun amaçlı, bitkiyi başlarına taç yapmada kullanırlar.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

EUPHORBACEAE / SÜTLEĞENGİLLER***Euphorbia macroclada*** Boiss. / *Neblul*Yöresel Adı: *Sütleğen ve Vaso Sıtn*

Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 416.

Yöre halkı tarafından sadece isim verilmiş olup herhangi bir kullanımına rastlanmamıştır.

*Sütü kuvvetli müshil etkiye sahiptir. Kırsal bölgelerde müshil olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Develer bu bitkiyi çok severlermiş. Gövdesi kırılıp çıkan süt küçük göletlere konulursa suyun bulanıklığını giderir (Akan vd., 2008).

Euphorbia esula subsp. ***tommasiniana*** (Bertol.) Kuzmanov. / *Eşek sütleğini*Yöresel Adı: *Sütleğen ve Vaso Sıtn*

Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 362; Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 416-b; 29.07.2011, 511.

Kullanılan Kısım: Gövde

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli: Sütü yaralara sürülerek yarayı iyileştirir.

*Bitkiden yara iyileştirici olarak faydalanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004).

FABACEAE / Baklagiller***Astragalus angustifolius*** Lam. subsp. ***pungens*** (Willd.) Hayek / *İnce geven*

Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 405.

A. lagopoides Lam. / *Keçi geveni*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 422.

A. plumosus Willd. subsp. **krugeanus** (Frey & Bornm.) Ponert var. **krugeanus** (Frey & Bornm.) Chamb. & Matthews / *Tavşantopağı*

Yöresel Adı: *Geven ve Sıfsık*

Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 383.

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Dikenlerinden arındırılarak hayvanlara yem olarak verilir. Ancak süt sağımı yapılan hayvanlara verilmez çünkü sütü acı yapar. Ayrıca arılar bu bitkiden nektar alır.

*Hayvanlar tarafından yenir. Kökünden kozmetikte ve tutkal yapımında faydalanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Kökleri toplanılıp ikinci kalite çöven olarak satılmaktadır (Baytop, 1999).

Securigera orientalis (Mill.) Lassen / *Ala körigen*

Yöresel Adı: *Mustafa Çiçeği*

Oğulcuk köyü, 11.06.2011, 214; Yaylabaşı, 27.06.2011, 282.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Çiçekleri baharat olarak yemeklere katılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Melilotus officinalis (L.) Desr. / *Kokulu yonca*

Yöresel Adı: *Yaban Yoncası ve Sarıyonca*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 339.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

*Çiçekli dallar kabız, yatıştırıcı ve gaz söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999).

Onobrychis cornuta (L.) Desv. / *Kuş kaçıran*

Yöresel Adları: *Geven ve Sıfsık*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 15. Binkoç köyü, 02.07.2011, 323.

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Dikenlerinden arındırılarak hayvanlara yem olarak verilir. Yalnız süt sağımı yapılan hayvanlara verilmez çünkü sütü acı yapar. Ayrıca arılar bu bitkiden nektar alır. **O. cornuta** yöre halkı tarafından **Astragalus** cinsinin dikenli üyeleri ile aynı isimle anılmakta ve aynı amaçla kullanılmaktadır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Robinia pseudoacacia L. / *Yalancı akasya*

Yöresel Adı: *Akasya*

Yaylabaşı beldesi, 09.06.2011, 194; 11.07.2011, 418.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Arılar bitkiden nektar alır.

*Bitki arıcılık için önemlidir. Kabuk kusturucu, yapraklar kusturucu ve safra akışımı düzenleyici, çiçekleri kabızlığı giderici, kasılmayı önleyici etkilere sahiptir (Baytop, 1999).

Vicia cracca L. / *Kuş fiği*

Yöresel Adı: *Mızor, Munzor ve Yabani Fi*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 335.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır.

*Tohumları idrar yolları iltihabını giderici, afrodisyak, kuvvet verici, sara nöbetini yatıştırıcı ve sarılığı giderici olarak kullanılır (Baytop, 1999).

GERANIACEAE / TURNAGASIGİLLER

Geranium tuberosum L. subsp. **tuberosum** / *Çakmuz*

Yöresel Adı: *Kestane Otu*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 9; 09.06.2011, 166; Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 32; Binkoç köyü, 30.05.2011, 84.

Kullanılan Kısım: Toprak altı

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Toprak altı kısımları tüketilir.

*Yumrularının üzerindeki ince kabuk soyularak, çiğ ve taze olarak yenir (Akan vd., 2008; Aksakal ve Kaya, 2008).

HYPERICACEAE / KANTARONGİLLER

Hypericum scabrum L. / *Karahasan çayı*

Yöresel Adları: *Kantaron* ve *Kılıç Otu*

Yaylabaşı beldesi, 27.06.2011, 283; 11.07.2011, 388.

Kullanılan Kısmı: Çiçek

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli: Çiçekleri şeker hastalığı, nefes darlığı ve anti-depresan olarak kaynatılıp suyu içilir. Bu sıvı yaralara ve sivilcelere sürülmektedir.

*Bitki basura ve kabızlığa karşı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

IRIDACEAE / SÜSENGİLLER

Iris caucasica Hoffm. / *Kaf navruz*

Yöresel Adı: *Nevruz* ve *Dağ Nevruz*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 16; 30; Binkoç köyü, 30.05.2011, 89. Oğulcuk köyü, 11.06.2011, 212.

Kullanılan Kısmı: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Çiçekleri çiğ olarak tüketilmektedir.

**Literatürde bitkinin kullanımına rastlanmamıştır.

IXIOLIRIACEAE / KÖPEKOTUGİLLER

Ixiolirion tataricum (Pallas) Herbert subsp. *montanum* (Labill.) Takth. / *Tatarcık*

Yöresel Adı: *Hıyarcık*

Yaylabaşı, 16.05.2011, 28.

Kullanılan Kısmı: Çiçek ve Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Çiçekleri çiğ olarak yenilir. Yaprakları yemeklere katılarak tüketilir.

**Literatürde bitkinin kullanımına rastlanmamıştır.

JUGLANDACEAE / CEVİZGİLLER

Juglans regia L. / *Ceviz*

Yöresel Adı: *Ceviz* ve *Göz*

Yaylabaşı köyü, 29.07.2011, 531.

Kullanılan Kısımları: Yaprak ve Meyvesi

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Güneş doğmadan önce yaprakları toplanarak kaynatılır ve suyuyla yıkandığında güneş çarpmalarına iyi gelir. Meyvesi gıda olarak tüketilir.

*İştah açıcı, kabız, kan şekerini düşürücü, kuvvet verici etkisi vardır. Yaprığı veya taze meyvesi üzerindeki yeşil kabuk ile yün, pamuk veya ipek iplikler kahve rengine boyanır (Baytop, 1999). Erkek çiçekler haşlanarak iç yağı ile hazırlanan merhem romatizmal ağrıların tedavisinde kullanılmaktadır (Demirezer vd., 2007).

LAMIACEAE / BALLIBABAGİLLER

Marrubium cordatum Nab. / *Yayla dermesi*

Yöresel Adları: *Kekik* ve *Dağ Reyhanı*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 300.

Kullanılan Kısmı: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Yaprakları kurutulularak yemeklerde baharat olarak kullanılır.

*Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Mentha longifolia (L.) Hudson subsp. *longifolia* / *Pünk*

Yöresel Adı: *Yaban Nanesi*, *Pune* ve *Anuk*

Oğulcuk köyü, 30.07.2011, 547.

Kullanılan Kısmı: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Baharat olarak yemeklerde kullanılır. Ayrıca grip ve soğuk algınlığına iyi geldiği için yaprakları kaynatılıp çay şeklinde içilir.

* Yemeklere nane gibi katılarak baharat olarak kullanılmaktadır (Cansaran vd., 2007). Dekoksyonu hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Güneş ve Özhatay, 2011).

Origanum acutidens (Hand.-Mazz.) Ietsw. / *Zemul*

Yöresel Adı: *Anıg*, *Anuk*

Binkoç köyü, 31.07.2011, 568.

Kullanılan Kısmı: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Yaprakları kurutulup baharat olarak çorbalarda kullanılır.

*Kemaliye yöresinde 80 civarında bitkiden hazırlanan Zetrin adlı baharata katılır (Korkmaz vd., 2014).

Salvia cryptantha Montbret et Aucher ex Bentham / *Kara şalba*

Yöresel Adı: *Pune*

Oğulcuk, 18.06.2011, 226.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yemeklerde baharat olarak kullanılır. Ayrıca grip ve soğuk algınlığına iyi geldiği için yaprakları kaynatılıp çay şeklinde içilir.

*Mide rahatsızlıkları için çay olarak tüketilir (Honda vd., 1996).

S. multicaulis Vahl. / *Kürt reyhanı*

Yöresel Adı: *Pune*

Yaylabaşı köyü, 16.05.2011, 26; 08.06.2011, 98; Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 31; 26.05.2011, 50; 11.06.2011, 203.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yemeklerde baharat olarak kullanılır. Ayrıca grip ve soğuk algınlığına iyi geldiği için yaprakları kaynatılıp çay şeklinde içilir.

*Yaprakları haricen yara iyi edici olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). İştah açıcı olarak kullanılır. Solunum ve idrar yolları rahatsızlıkları tedavisinde kullanılır (Yapıcı vd., 2009).

S. sclarea L. / *Paskulak*

Yöresel Adı: *Pune ve Soğa*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 344.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yemeklerde baharat olarak kullanılır. Ayrıca grip ve soğuk algınlığına iyi geldiği için yaprakları kaynatılıp çay şeklinde içilir. Yapraklarından dolma yapılır.

*Çiçekli dallar ve yapraklar midevi, kabız, terlemeyi azaltıcı ve yatıştırıcı olarak, infuzyon halinde kullanılır (Baytop, 1999).

S. verticillata L. subsp. *verticillata* / *Dadırak*

Yöresel Adı: *Pune*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 347; Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 363; 30.07.2011, 554; Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 514.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yemeklerde baharat olarak kullanılır. Ayrıca grip ve soğuk algınlığına iyi geldiği için yaprakları kaynatılıp çay şeklinde içilir.

*Mide ağrısı ve soğuk algınlığı için çayı içilir (Koyuncu vd., 2010).

Stachys byzantina C. Koch / *Boz karabaş*

Yaylabaşı, 11.07.2011, 386; 28.07.2011, 505.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Arılar bu bitkiden nektar alır.

*Kestire ve Eşek Otu adlarıyla bilinen bitkinin soğuk algınlığı için sıcak su ile yapılan çayı içilir (Koyuncu vd., 2010).

S. lavandulifolia Vahl var. *lavandulifolia* / *Tüylü çay*

Yöresel Adları: *Tüylü Kız ve Adaçayı*

Yaylabaşı, 08.06.2011, 133; 09.06.2011, 191; Binkoç köyü, 02.07.2011, 303.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Boğaz iltihaplarına iyi gelir. Çay olarak tüketildiğinde tansiyonu yükselttiği belirtilmektedir.

*Uyarıcı, gaz söktürücü, iştah açıcı ve mide ağrılarını kesici özelliklere sahiptir (Baytop, 1999).

Teucrium orientale L. var. *orientale* / *Kirve otu*

Yöresel Adı: *Nergiz Otu*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 423.

Kullanılan Kısım: Çiçek ve Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Yemeklere baharat olarak katılır. Çiçeklerinden çay yapılır.

*Kirve Otu adıyla bilinen bitki baharat olarak kullanılır (Aksakal ve Kaya, 2008).

Thymus longicaulis C. Presl subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus* (Borbás) Jalas / *Dağ kekiği*

Yöresel Adı: *Dağ Kekiği, Anuk ve Zembul*

Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 348.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Yaprakları kaynatılıp balgam söktürücü olarak kullanılır. Yaprakları çay şeklinde tüketilip soğuk algınlığına ve beden halsizliğine iyi gelir. Çökeleğe ve peynir mayasına konulur. Yaprakları baharat olarak yemeklerde kullanılır.

*Hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004).

T. sipyleus Boiss. subsp. **sipyleus** var. **sipyleus** / *Sipil kekiği*

Yöresel Adı: *Kekik, Zembulotu ve Dağ Kekiki*

Yaylabaşı beldesi, 09.06.2011, 172.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı ve Şekli: Gıda

Kullanım Şekli: Çökeleklere ve yemeklere baharat olarak katılır.

*Şeker hastalığı, hemoroid, damar sertliği, mide rahatsızlıklarında kullanılır. Kurutulup öğütülerek, sıcak su ile yapılan çayı içilir. Baharat olarak yemeklerde kullanılır (Koyuncu vd., 2010).

LILIACEAE / ZAMBAKGİLLER

Fritillaria pinardii Boiss. / *Mahçup lale*

Yöresel Adı: *Gül*

Binkoç köyü, 30.05.2011, 88.

Kullanılan Kısım: Toprak altı

Kullanım Amacı: Gıda

Soğanı çiğ olarak tüketiliyor.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

MALVACEAE / EBEGÜMECİGİLLER

Alcea calvertii (Boiss.) Boiss. / *Hıra çiçeği*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 346; Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 373.

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanım Amacı ve Şekli: Süs

Kullanım Şekli: Bahçelerde kültürü yapılarak güzel görünüm sağlar.

*Kökleri böbrek taşlarını düşürmede infüzyon şeklinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004).

Malva neglecta Wallr. / *Çoban çöreği*

Yöresel Adı: *Ebegümeci ve Ebem Ekmeği*

Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 244.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yemeği yapılır. Haşlanıp suyu içilir ve ağrıyan yerlere sürülür. Ağız, boğaz, diş eti iltihaplarına iyi gelir. Yapraklarından yemek yapılarak tüketilir. Lapası şişen inek memelerine sürüldüğünde memeleri iyileştirir.

*Taze ebegümeci dalı çocuk düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999). Suda haşlanır, süzülür, soğanla kavrulur.

Yumurta kırılarak tüketilir (Şimşek vd., 2004; Yücel vd., 2010).

M. sylvestris L. / *Ebe gümeci*

Yöresel Adı: *Ebegümeci*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 244.

Kullanılan Kısımları: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yemeği yapılır. Haşlanıp suyu içilir ve ağrıyan yerlere sürülür. Ağız, boğaz, diş eti iltihaplarına iyi gelir.

*Solunum ve sindirim yolu tahrişlerinde koruyucu, yumuşatıcı olarak, üst solunum yolu rahatsızlıkları, bronşit öksürük nefes darlığında hazırlanan çayı içilir. Taze yapraklarından elde edilen lapa diş eti enfeksiyonlarının ağrılarını dindirmek üzere kullanılır (Gürsoy ve Gürsoy, 2004). Genç yapraklar soğan ve domatesle beraber kavrularak pirinçli zeytinyağlı yemeği olur. Ayrıca arzuya göre ıspanakla karıştırılarak yemeği yapılmaktadır (Yaldız vd., 2010). Suda haşlanır, süzülür, soğanla kavrulur. Yumurta kırılarak tüketilir (Şimşek vd., 2004; Yaldız vd., 2010).

MORACEAE / DUTGİLLER

Morus alba L. / *Akdut*

Yöresel Adı: *Dut, Tuysu ve Beyaz Dut*

Yaylabaşı, Bahçe içi, 29.07.2011, 534.

Kullanılan Kısım: Meyve ve Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Pekmezi yapılır. Yapraklarından sarma yemeği yapılır. Reçeli yapılır. Meyvesi kemoterapi gören hastalarda ağız yaralarının üzerine sürüldüğünde tedavi edici özelliği vardır.

*Bitkinin olgun meyveleri gıda olarak kullanılmaktadır. Pamukçuk hastalığında kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006). Yapraklarından hazırlanan infüzyon ateş düşürücü veya idrar artırıcı etkilere sahiptir. Yaprakları ipek böceği yetiştiriciliğinde büyük öneme sahiptir (Baytop, 1999).

M. nigra L. / *Karadut*

Yöresel Adı: *Dut, Tuysu ve Kara Dut*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 541.

Kullanılan Kısmı: Meyve ve Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Pekmezi yapılır. Yaprğından sarma yemeği yapılır. Reçeli yapılır. Meyvesi kemoterapi gören hastalarda ağız yaralarının üzerine sürüldüğünde tedavi edici özelliği vardır.

*Bitkinin kökü, gövdesi, kabuğu, yaprağı ve meyvesinden faydalanılır. Meyvelerinden hazırlanan şurup gargara halinde ağız ve boğaz hastalıklarında kullanılır. Yaprakları şeker hastalığına kaştı kullanılır. Kök veya kök kabuğu mushil ve tenya düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999). Yaprakları diyabet tedavisinde kullanılır (Şimşek vd., 2004).

ORCHIDACEAE / SALEPGİLLER

Dactylorhiza iberica (Bieb. ex Willd.) Soo / *Kırım salebi*

Yöresel Adı: *Soğan Çili*

Binkoç köyü, 12.07.2011, 428.

Kullanım Şekli: Yöre halkı tarafından sadece isim verilmiş olup herhangi bir kullanımına rastlanmamıştır.

*Yumrularından salep elde edilir (Baytop, 1999).

D. umbrosa (Kar. & Kir.) Nevski / *Gövdeli salep*

Yöresel Adı: *Holoz*

Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 233; Binkoç köyü, 19.06.2011, 263; 02.07.2011, 319.

Kullanılan Kısmı: Çiçek

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Arılar bitkiden nektar alır.

*Yumrularından salep elde edilir (Baytop, 1999).

Orchis coriophora L. / *Pirinç çiçeği*

Yöresel Adı: *Salep Otu*

Yaylabaşı beldesi, 09.06.2011, 175.

Kullanılan Kısmı: Toprak altı

Kullanım Amacı ve Şekli: Gıda

Kullanım Şekli: Kökünden salep tozu elde edilmektedir.

*Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

PAEONIACEAE / AYIGÜLÜGİLLER

Paeonia mascula (L.) Miller subsp. *arietina* (Anders.) Cullen & Heywood / *Ayı gülü*

Yöresel Adları: *Ayı Gülü* ve *Şakayık*

Yaylabaşı, 08.06.2011, 125; 27.06.2011, 289.

Kullanılan Kısımları: Filizi, Çiçek, Yaprak ve Dal

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Genç iken torak üstü kısmının çayı kaynatılıp içilir. Yaprak ve dallarından yemek yapılır. Şeker hastalığına iyi gelir.

*Gulorç, Gülhorç, Ayı Gülü ve Eşekgülü adlarıyla bilinen bitki bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Yatıştırıcı ve kabız özelliklere sahiptir. Sara nöbetleri ve öksürüğe karşı etkilidir (Baytop, 1999). Bitki soğuk suyun içinde 7-8 saat bekletilerek acılığı giderilir, yağ ve yumurtayla kavrulur (Şimşek vd., 2004).

PLANTAGINACEAE / SİNİROTUGİLLER

Globularia trichosantha Fisch. & Mey. subsp. *longisepala* Contandr. & Quezel / *Ahuotu*

Yaylabaşı beldesi, 21.04.2011, 1; 16.05.2011, 11; 09.06.2011, 145. Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 47.

Kullanılan Kısmı: Yaprak

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli: Yaprakları ezilerek suyu süzöldükten sonra lapası gözün üzerine koyulur ve göz rahatsızlıklarına iyi gelir.

*Dekoksiyonu hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004).

Veronica anagalis-aquatica L. / *Sugedemesi*

Oğulcuk köyü, 30.07.2011, 556.

Kullanılan Kısmı: Çiçek

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Arılar bitkiden nektar alır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

V. gentianoides Vahl / *Kandil çiçeği*

Yaylabaşı beldesi, 11.07.2011, 401; 28.07.2011, 486.

Kullanılan Kısmı: Çiçek

Kullanım Amacı: Yem

Kullanım Şekli: Arılar bitkiden nektar alır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

PLUMBAGINACEAE / KARDİKENİGİLLER***Acantholimon armenum*** Boiss. & Huet. var. ***balansae*** Boiss. & Huet. / *Kurre diken*

Oğulcuk, 03.07.2011, 372.

A. caryophyllaceum Boiss. subsp. ***caryophyllaceum*** / *Kırpi diken*

Binkoç köyü, Yamaçlar, 1760 m, 12.07.2011, 421.

A. hypochaerum Bokhari / *Domuz kardiken*

Oğulcuk, Alpin çayırılık, 1837 m, 30.07.2011, 548.

A. ulicinum (Willd. Ex Schultes) Boiss. subsp. ***lycaonicum*** (Boiss. & Heldr.) Bokhari & Edmondson / *Kar diken*Yöresel Adı: *Gongul Geveni*

Yaylabaşı, 28.07.2011, 451.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Yakacak ve Yem

Kullanım Şekli: Çiçekleri hayvanlar tarafından tüketilir. Arılar için polen kaynağıdır. Yakacak olarak kullanır.

*Kökleri toplanılıp ikinci kalite çöven olarak satılmaktadır (Baytop, 1999).

POLYGONACEAE / MADIMAKGİLLER***Polygonum cognatum*** Meissn. / *Madımak*Yöresel Adı: *Madımak*

Binkoç köyü, 30.05.2011, 75.

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Bulgur pilavıyla pişirilerek yenilir. Ispanak gibi yağda kavrulmuş olarak yenir. Çorbası yapılarak tüketilir.

*Madımak, Kadımalak, Kuşekmeği, Nane cucuke ve Solucanotu

olarak da tüketilir (Yücel vd., 2010). Yaprakları sebze olarak tüketilir. İdrar artırıcı ve şeker hastalığına karşı infüzyon halinde kullanılır (Baytop, 1999). Ispanak gibi kavrulmuş soğanlı, salçalı, pirinçli yemeği pişirilmektedir (Şimşek vd., 2004).

Rheum ribes L. / *Işkın*Yöresel Adı: *Işkın* ve *Işgın*, *Uşgun*

Oğulcuk köyü, 26.05.2011, 40; 11.06.2011, 196; Yaylabaşı beldesi, 27.06.2011, 292.

Kullanılan Kısımları: Kök ve Gövde

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Kaynatılan kökünün suyu içildiğinde, şeker hastalığına ve mide rahatsızlığına iyi geldiğine inanılmaktadır. Ayrıca kaynatılan kök suyu balla karıştırılıp yendiğinde basur hastalığına iyi gelir. Gövdesi soyularak tüketilir. Yaprakları zehirlidir.

*Işkın, Uşkun, Rives, Revas ve Uçkun bitkiye verilen adlardır. Yaprak ve çiçek durumu sapının ekşi lezzetli olduğunu, mideyi kuvvetlendirdiği, kusmayı önlediği ve kabız etkiye sahiptir. Genç gövde ve yaprak sapları kabukları soyularak ilkbaharda yenilir (Baytop, 1999).

Rumex acetosella L. / *Kuzu kulağı*Yöresel Adı: *Tırşık* ve *Kuzukulağı*

Binkoç köyü, 30.05.2011, 93; Yaylabaşı beldesi, 09.06.2011, 162.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yapraklarının sarma dolması yapılıdır. Yaprakları çiğ olarak tüketilir. Bağırsak çalıştırıcı özelliği vardır.

*Kuzukulağı, Eksikulak, Ebem ekşisi, Eşkimenek ve Tırşok adları ile bilinen bitkinin yaprakları ekşi lezzetleri nedeniyle salatada kullanılır (Baytop, 1999; Şimşek vd., 2004). Lapa halinde çıbanları olgunlaştırmak için kullanılır. Kökleri infüzyon (% 5) halinde dahilen idrar artırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

R. alpinus L. / *Şortah*Yöresel Adı: *Tırşık* ve *Kuzukulağı*

Yaylabaşı köyü, 11.07.2011, 393; 28.07.2011, 496.

Kullanılan Kısım: Yaprak

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Yapraklarında sarma dolması yapılıdır. Aynı zamanda yaprakları çiğ olarak tüketiliyor. Bağırsak çalıştırıcı özelliği vardır.

*Kuzu Kulağı, Labada ve Efelek adlarıyla bilinen bitkinin kökü müshil etkisi yapmaktadır. Taze yaprakları sebze olarak tüketilir. Lapa halinde çıbanları olgunlaştırmak için kullanılır. Kökleri infüzyon (% 5) halinde dahilen idrar artırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

PRIMULACEAE / ÇUHAÇİÇEĞİGİLLER***Primula auriculata*** Lam. / *Felç otu*Yöresel Adı: *Çuha Çiçeği ve Nevruz Otu*

Binkoç köyü, 30.05.2011, 87; 19.06.2011, 271; 02.07.2011, 320.

Kullanılan Kısım: Çiçek

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Çiçekleri çiğ olarak tüketilir.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

ROSACEAE / GÜLGİLLER***Armeniaca vulgaris*** Lam. / *Kayısı*Yöresel Adı: *Herik*

Yaylabası, 29.07.2011, 533.

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Meyvesi taze (çiğ) olarak veya kurutulularak tüketilir. Meyvelerinden kayısı tatlısı yapılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Cerasus avium (L.) Moench / *Kiraz*Yöresel Adı: *Kiraz*

Yaylabası, 29.07.2011, 535.

Kullanılan Kısım: Meyve, Çekirdek ve Meyve sapı

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Meyve olarak tüketilir. Kurutulan çekirdek ve meyve sapsızlarından yapılan çayı nefes darlığına karşı içilir. Meyveleri aç karnına kanı temizlemek için yenmektedir. İdrar yolları iltihabı için kurutulan sapsızları çay gibi demlenip içilir.

*Kabuğu; kabızlık tedavisinde ve ateş düşürücü olarak, yaprakları müshil ve çiçekleri ise göğüs yumuşatıcı etkilerinden dolayı kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

C. vulgaris Mill. / *Vişne*Yöresel Adı: *Vişne*

Yaylabası beldesi, 29.07.2011, 537.

Kullanılan Kısım: Meyve, Çekirdek ve Meyve Sapı

Kullanım Amacı: Gıda ve tıbbi

Kullanım Şekli: Çekirdek ve sapsızları kurutulup çayı yapılarak içilir ve nefes darlığına iyi gelir. Meyve olarak tüketilir. Aç karnına meyveleri kanı temizlemek için yenmektedir. İdrar yolları iltihabı için kurutulan sapsızları çay gibi demlenip içilir.

*Kabuğu kabız ve ateş düşürücü, yaprakları müshil ve çiçekler göğüs yumuşatıcı etkilerinden dolayı kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

Cotoneaster nummularia Fisch. & Mey. / *Dağ muşmulası*Yöresel Adı: *Lilik*

Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 360; Binkoç köyü, 12.07.2011, 445.

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Meyvesi yenilir.

*Olgun meyveleri balgam sökücü olarak kullanılır (Çakılcıoğlu vd., 2011).

Crataegus monogyna Jacq. subsp. *monogyna* / *Yemişen*Yöresel Adları: *Sevçik, Sarı Ahç, Beyaz Ahç ve Ahç*

Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 243.

Kullanılan Kısımları: Çiçek ve Filizi

Kullanım Amacı ve Şekli: Tıbbi

Kullanım Şekli: Kalp-Damar rahatsızlığı ve tansiyon için; çiçek ve filizi kaynatılıp çay olarak içilir.

*Ahç, Aluç, Givij, Gühij, Yemişen ve Geyikdiken adlarıyla bilinen bitkinin meyveleri yemiş olarak yenilir (Baytop, 1999). Meyve dallarının dekoksasyonu afrodisyak etki yapar (Şimşek vd., 2004). Çiçeklerinden çay yapılır. Sinir sistemini yatıştırıcı (Genç ve Özhatay 2006), tansiyon düşürücü, kalp atışlarının hızını yavaşlatıcı, idrar söktürücü olarak kullanılır. Ayrıca çiçekleri dövülerek toz haline getirilir (Demirezer vd., 2007).

C. orientalis Pallas ex Bieb. var. *orientalis* / *Ahç*Yöresel Adı: *Sevçik, Sarı ahç, Beyaz Ahç ve Ahç*

Oğulcuk köyü, 30.07.2011, 552.

Kullanılan Kısım: Çiçek ve Filizi

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli: Kalp-Damar rahatsızlığı ve tansiyon için; çiçek ve filizi kaynatılıp çay niyetiyle içilir.

*Bitki odunu bir müddet yandıktan sonra ateşi söndürülür ve yanan odunlardan çıkan yağ, vücudunda cilt hastalığı (Dermatit) olan kişilerin yaralarına merhem gibi sürülür. Gövdesi oyularak çok sağlam dibekler yapılır. Meyveleri yemiş olarak yenilir (Baytop, 1999).

Cydonia oblonga Miller / *Ayva*

Yöresel Adı: *Ayva* ve *Maru*

Yaylabaşı köyü, 29.07.2011, 538.

Kullanılan Kısım: Yaprak ve Meyve

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Yaprakları kaynamış suya atılıp çay gibi demlenerek soğuk algınlığını ve öksürüğü geçirmesi için içilmektedir. Meyve olarak tüketilir. Meyveleri çiğ tüketildiği gibi reçel yapımında da kullanılmaktadır.

*Yaprak ve tohumları hemoroide karşı kullanılır (Şimşek vd., 2004).

Malus sylvestris Miller / *Yaban elması*

Yöresel Adı: *Sakı Elması, Eşki elma, Elma, Say*

Yaylabaşı, 29.07.2011, 530.

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Meyvesi gıda olarak ve kan şekerini düşürücü olarak tüketilir.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Persica vulgaris Mill. / *Şeftali*

Yöresel Adı: *Şeftali*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 544.

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Meyveleri çiğ olarak yenir.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Prunus domestica L. / *Erik*

Yöresel Adı: *Karatamas*

Yaylabaşı beldesi, 29.07.2011, 536.

Kullanılan Kısım: Meyvesi

Kullanım Amacı ve Şekli: Gıda ve tıbbi

Meyvesi gıda olarak tüketilir. Aynı zamanda mide ve bağırsakları temizlemeye yardımcı olur.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Pyrus communis L. / *Armut*

Yöresel Adı: *Armut* ve *Moru*

Yaylabaşı, 29.07.2011, 543.

Kullanılan Kısım: Meyvesi

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Meyvesi çiğ olarak tüketilir.

*Olgun meyveleri diabeteye karşı kullanılır (Çakılcıoğlu vd., 2011).

Rosa pulverulenta Bieb. / *Bodur gül*

Yöresel Adı: *Kuşburnu* ve *Dağ kuşburnu*

Yaylabaşı belde, 27.06.2011, 275; Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 357; 2330 m, 11.07.2011, 387.

Kullanılan Kısım: Meyve, Dal ve Kök

Kullanım Amacı: Gıda ve Tıbbi

Kullanım Şekli: Dalı ve kökü kaynatılıp çayı içilir. Çayı soğuk algınlığına iyi gelir.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

Sorbus umbellata (Desf.) Fritsch / *Geyik elması*

Yöresel Adı: *Yaban Ayvası, Dağ Elması* ve *Ayı Elması*

Yaylabaşı beldesi, 09.06.2011, 188; 27.06.2011, 278; Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 234.

Kullanılan Kısım: Meyve

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Meyvesi taze olarak tüketilir.

*Müşil ve göğüs yumuşatıcı etkileri vardır. Dekoksiyonu böbrek rahatsızlığı için kullanılır (Şimşek vd., 2004).

RUBIACEAE / KÖKBOYAGİLLER

Cruciata taurica (Pallas Ex Willd.) Ehrend. / *Kırım güzeli*

Yöresel Adı: *Kıp Otu*

Yaylabaşı beldesi, 16.05.2011, 12; 09.06.2011, 170; Oğulcuk köyü, 11.06.2011, 202.

Kullanılan Kısım: Tüm bitki

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Peynir yapımında maya ile birlikte kullanılmaktadır. Peynirin dağılmasını engeller.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

SALICACEAE / SÖĞÜTGİLLER

Salix caprea L. / *Sorgun*

Yöresel Adı: *Azur*

Yaylabaşı, 09.06.2011, 186. Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 230.

Kullanılan Kısımları: Dal ve Yaprak

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Eşya

Kullanım Şekli: Süpürge ve sepet yapımında kullanılır. Güneş doğmadan önce yaprağı toplanılıp kaynatılır ve suyuyla yıkanıldığında güneş çarpmalarına iyi gelir.

*Aksöğüt ve Keçi Söğüdü adlarıyla bilinen bitki dahilen yatıştırıcı, kuvvet verici, ateş düşürücü, kabız ve romatizma ağrılarını giderici etkilere sahiptir. Zehirli bileşikler taşımaması nedeniyle iyi bir halk ilacıdır (Baytop, 1999). Kurutulmuş söğüt kabuklarından hazırlanan çay dişeti ve diğer oral iltihaplarda kullanılmaktadır (Gürsoy ve Gürsoy, 2004).

S. elbursensis Boiss. / *Viyale*

Yöresel Adı: *Yabani Söğüt*

Yaylabaşı beldesi, 09.06.2011, 187.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı ve Şekli: Tıbbi

Kullanım Şekli: Ayılar bu bitkiye sürünerek dış parazitlerini dökerler. Güneş doğmadan önce yaprağı toplanılıp kaynatılır ve suyuyla yıkandığında güneş çarpmalarına iyi gelir.

*Kurutulmuş söğüt kabuklarından hazırlanan çay dişeti ve diğer oral iltihaplarda kullanılmaktadır (Gürsoy ve Gürsoy, 2004).

SCROPHULARIACEAE / SIRACAOTUGİLLER

Verbascum armenum Boiss. & Kotschy / *Deligezer*

Yöresel Adı: *Sığırkuyruğu, Dime ga*

Binkoç köyü, 02.07.2011, 345.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Eşya yapımı

Kullanım Şekli: Hayvanlar yediğinde parazit düşürücü özelliğe sahiptir. Balık yakalamada ağ gibi kullanılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

V. cheiranthifolium Boiss. / *Boz kulak*

Yöresel Adı: *Sığırkuyruğu, Dime ga*

Oğulcuk köyü, 03.07.2011, 365.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı: Tıbbi ve eşya yapımı

Kullanım Şekli: Hayvanlar yediğinde parazit düşürücü özelliğe sahiptir. Balık yakalamada ağ gibi kullanılmaktadır.

*Hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Verem, kulak sancısı ve zehirlenmelerde dekoksyonu kullanılır (Şimşek vd., 2004). Terletir, ateşi düşürür, kaşıntıyı keser, göz ağrılarını giderir. Çiçekli dalları çok sinirli kişilerde, mide spazmlarında ilaçtır. Bir bardak suya bir çorba kaşığı sığırkuyruğu çiçeği karıştırılarak hazırlanan infüzyon, uykusuzluk ve sinirliliğe karşı etkilidir. Alıçla birlikte de kullanılır (Yaldız vd., 2010; Keskin ve Alpınar, 2002).

TAMARICACEAE / ILGINGİLLER

Tamarix tetrandra Pallas ex Bieb. / *Gezik*

Yöresel Adı: *Yılgın*

Binkoç köyü, 12.07.2011.

Kullanılan Kısım: Toprak üstü

Kullanım Amacı ve Şekli: Eşya yapımı

Dallarından hazırlanan süpürge ahırları süpürmek için kullanılır.

**Literatürde türün kullanımına rastlanmamıştır.

URTICACEAE / ISIRGANGİLLER

Urtica dioica L. / *Isırgan*

Yöresel Adı: *Dırık, Isırgan ve Pırık*

Oğulcuk köyü, 18.06.2011, 242.

Kullanılan Kısım: Yaprak ve Tohum

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Yaprağı kaynatılıp suyu ile saçlar yıkanıldığında saç dökülmesini ve mantar hastalığını engeller. Nefes darlığı ve prostat kanseri için kaynatılıp suyu içilir. Kemoterapi gören kanser hastaları, tohumlarını dövüp bal ile karıştırarak tüketmektedir. Çayı romatizmaya iyi gelir. Ayrıca börek iç malzemesi olarak kullanılır.

*Bitki Isırgan, Dalağan, Izgın, Isırgan Otu ve Büyük Isırgan adıyla bilinir. Yaprakları sebze olarak satılmaktadır (Baytop, 1999). Bitki 5. ve 6. aylarda toplanarak yemek yapımında kullanılır (Şimşek vd., 2004; Yücel vd., 2010). C

vitamini açısından zengin, kan temizleyici, saç kuvvetlendirici, iştah arttırıcı, her derde deva olarak tüketilmektedir (Şimşek vd., 2004). Yaprak ve kök dâhilen kan temizleyici, idrar arttırıcı ve iştah açıcı olarak kullanılır. Romatizma ağrıları için ağrıyan yere taze bitki sürülür (Şimşek vd., 2004; Yıldız vd., 2010).

U. urens L. / Cılağan

Yöresel Adı: *Dırık, Isırgan ve Pırıke*

Binkoç köyü, 30.05.2011, 77.

Kullanılan Kısım: Yaprak ve Tohum

Kullanım Amacı: Tıbbi ve Gıda

Kullanım Şekli: Yaprığı kaynatılıp suyu ile saçlar yıkandığında saç dökülmesini engeller. Nefes darlığı ve prostat kanseri için kaynatılıp suyu içilir. Mantar hastalığı için kaynatılıp suyu ile saçlar yıkanır. Kemoterapi gören kanser hastaları, tohumlarını dövüp bal ile karıştırarak tüketilir. Çayı romatizmaya iyi gelir. Ayrıca börek iç malzemesi olarak kullanılır.

*Bitki Isırgan ve Küçük Isırgan adlarıyla bilinir. Tüm bitki doğrudan suyla kaynatılarak veya kaynamış suya daldırılarak (dekoksasyon, infüzyon, çay halinde) ya da pişirilerek, lapa halinde dahilen ve/veya haricen hemoroid tedavisinde kullanılır. Yapraklarının tuzla birlikte sürülmesiyle köpek ısırıklarına iyi geldiği ve kangrene karşı kullanılmaktadır. Tümör ve ülsere karşı kullanılmaktadır. Yaprak ve kök dahilen kan temizleyici, idrar arttırıcı ve iştah açıcı olarak kullanılır (Demirezer vd., 2007; Baytop, 1999). Taze bitki romatizma ağrılarını gidermek için ağrıyan yerlere sürülerek masaj yapılır (Baytop, 1999).

TARTIŞMA

Bu çalışma, Erzincan ili sınırları içerisinde yer alan Ergan Dağı'nın eteklerindeki köylerde bulunan bitkilerin yörede yaşayan halk tarafından etnobotanik kullanımını belirlemek amacıyla, 2011-2012 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu etnobotanik özelliği olan 41 familyaya ait 82 cins ve bunlara bağlı toplam 122 tür ve tür altı takson belirlenmiştir. Bu türlerin gıda (82 kullanım), tıbbi (56 kullanım), yem (22 kullanım), eşya (4 kullanım), balık ağı (2 kullanım), süs (3 kullanım) ve yakacak (6 kullanım) amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda 12 bitkinin etnobotanik kullanımının taranan literatürde yer almadığı belirlenmiştir. Etnobotanik özellikleri ilk kez çalışmamızda verilen bu bitkiler; *Fritillaria pinardii*, *Helichrysum noeanum*, *H. pallasii*, *Ixiolirion tataricum* subsp. *montanum*, *Marrubium cordatum*, *Orchis coriophora*, *Onobrychis cornuta*, *Prunus domestica*, *Thlaspi perfoliatum*, *Tamarix tetrandra* ve *Verbascum armenum*'dur.

Çalışma alanımızdaki kullanımları Tablo 2'de verilen literatürle (15 adet) uyuşmayan ve farklı amaçlarla kullanılan bitkilerin sayısı 80'dir. Bu bitkilerin listesi Tablo 1'de verilmiştir. Listede bitkilerin familyaları ve tür adları yanında bilimsel adları, yöresel adları, kullanılan kısımları ve kullanım amaçları da belirtilmiştir.

Tablo 1. Araştırma alanındaki kullanımları literatürden farklı olan bitkiler

Familiya/Tür Adı	Yöresel Adı/Adları	Kullanılan Kısım	Kullanım Amacı
Amaryllidaceae <i>Allium armenum</i> <i>A. cardiostemon</i> <i>A. decipiens</i> <i>A. kharputense</i> <i>A. scordoprasum</i> <i>A. sintenisii</i>	<i>Dağ Sarımsağı,</i> <i>Şiri Koy, Şir,</i> <i>Yabani Sarımsak</i>	toprak altı	gıda, tıbbi
Apiaceae <i>Eryngium billardieri</i>	<i>Eşek Dikeni, Hazara</i>	gövde	gıda, yem
<i>Prangos ferulacea</i>	<i>Çaşır, Çarşur, Heliz, Çarçur</i>	toprak üstü	tıbbi, gıda, yem
<i>P. pabularia</i>	<i>Holoz, Çarşur, Kungor</i>	toprak üstü, filiz	gıda, yem
Asparagaceae <i>Leopoldia tenuiflora</i> <i>Muscari armeniacum</i> <i>M. coeleste</i>	<i>Gül, Sosın, Holoz, Zagik</i>	çiçek durumu, yaprak	gıda
Xanthorrhoeaceae <i>Eremurus spectabilis</i>	<i>Helige, Çiriş</i>	kök, gövde	gıda, tıbbi
Asteraceae <i>Achillea kotschyi</i> subsp. <i>kotschyi</i>	<i>Civanperçemi, Kılıç Otu</i>	kapitulum	gıda, tıbbi

<i>Cota tinctoria</i>	<i>Papatya, Papato, Dağ Papatyası</i>	kapitulum	gıda, tıbbi
<i>Centaurea carduiformis</i> subsp. <i>orientalis</i>	<i>Keşiş Kellesi, Eşek Dikeni, Teli</i>	toprak üstü	yem, gıda
<i>Centaurea depressa</i>	<i>Peygamber Dügmesi, Karagöz, Kevi Çiçeği</i>	çiçek	gıda
<i>Cirsium arvense</i>	<i>Köygöçüren, Boz Diken, Reğaver Otu</i>	yaprak	gıda
<i>Helichrysum arenarium</i> subsp. <i>rubicundum</i>	<i>Rezene, Dağ Çayı, Sarı Papatya</i>	çiçek	tıbbi
<i>H. noeanum</i>			
<i>H. pallasii</i>			
<i>Lapsana communis</i> subsp. <i>alpina</i>	<i>Yabani Ispanak</i>	yaprak	gıda
<i>Scorzonera tomentosa</i>	<i>Alman Sakızı</i>	kök	gıda
<i>Senecio vernalis</i>	<i>Mayasıl Otu</i>	toprak üstü	yem, tıbbi
<i>Tripleurospermum heterolepis</i>	<i>Papatya, Yabani Papatya</i>	çiçek	gıda, tıbbi
<i>T. monticolum</i>			
Berberidaceae <i>Berberis crataegina</i>	<i>Karamuk, Kızamuk, Kızambuk</i>	meyve, yaprak	tıbbi, gıda
Boraginaceae <i>Anchusa leptophylla</i> subsp. <i>incana</i>	<i>Koyun Dili</i>	çiçek durumu	gıda
<i>Arnebia densiflora</i>	<i>Albent</i>	kökü	gıda
Brassicaceae <i>Capsella bursa-pastoris</i>	<i>Çobançantası, Kuşekmeği, Bulgurcuk</i>	tüm bitki	gıda, tıbbi
<i>Cardamine uliginosa</i>	<i>Su teresi, Tere, Acı Gıcı</i>	yaprak	gıda
Caprifoliaceae <i>Cephalaria procera</i>	<i>Gulinga</i>	toprak üstü	tıbbi
<i>Valeriana sisymbriifolia</i>	<i>Bokkur</i>	yaprak	gıda
<i>Dipsacus laciniatus</i>	<i>Keşiş Kellesi</i>	kökü	tıbbi
Caryophyllaceae <i>Silene vulgaris</i>	<i>Mayasıl otu, Zembil, Gelinparmağı, Has Pancarı</i>	yaprak	tıbbi, gıda
<i>S. odontopetala</i>	<i>Mayasıl Otu, Zembil, Gelinparmağı, Has Pancarı</i>	yaprak	tıbbi, gıda
<i>S. saxatilis</i>			

Crassulaceae <i>Rosularia sempervivoides</i>	<i>Kançiçeği</i>	tüm bitki	süs, tıbbi
Cupressaceae <i>Juniperus excelsa</i>	<i>Mergh, Ardiç</i>	toprak üstü	yakacak
Cyperaceae <i>Scirpoides holoschoenus</i>	<i>Goğa</i>	toprak üstü	eşya yapımı
Fabaceae <i>Securigera orientalis</i> (Mill.) Lassen	<i>Mustafa Çiçeği</i>	çiçek	gıda
<i>Melilotus officinalis</i>	<i>Yaban Yoncasi, Saryonca</i>	toprak üstü	yem
<i>Robinia pseudoacacia</i>	<i>Akasya</i>	çiçek	hayvan yemi
<i>Vicia cracca</i>	<i>Mızor, Munzor, Yabani Fi</i>	toprak üstü	hayvan yemi
Hypericaceae <i>Hypericum scabrum</i>	<i>Kantaron, Kılıç otu</i>	çiçek	tıbbi
Iridaceae <i>Iris caucasica</i>	<i>Nevruz, Dağ Nevruzu</i>	çiçek	gıda
Ixioliriaceae <i>Ixiolirion tataricum</i> subsp. <i>montanum</i>	<i>Hıyarcık</i>	çiçek, yaprak	gıda
<i>Salvia sclarea</i>	<i>Pune, Soğa</i>	yaprak	gıda, tıbbi
<i>S. cryptantha</i>	<i>Pune</i>	yaprak	gıda, tıbbi
<i>S. multicaulis</i>	<i>Pune</i>	yaprak	gıda, tıbbi
<i>S. verticillata</i>	<i>Pune</i>	yaprak	gıda, tıbbi
<i>Stachys byzantina</i>	-	spika	hayvan yemi
<i>S. lavandifolia</i>	<i>Tüylü kız, Adaçayı</i>	toprak üstü	tıbbi, gıda
<i>Teucrium orientale</i> var. <i>orientale</i>	<i>Nergiz Otu</i>	çiçek durumu, yaprak	gıda
<i>Thymus longicaulis</i> subsp. <i>longicaulis</i> var. <i>subisophyllus</i>	<i>Dağ Kekiği, Anuk, Zembul</i>	yaprak	tıbbi, gıda
Malvaceae <i>Alcea calvertii</i>	<i>Hatmi çiçeği</i>	tüm bitki	süs
<i>Malva neglecta</i>	<i>Ebegümeci, Ebem ekmeği</i>	yaprak	gıda, tıbbi
Plantaginaceae <i>Globularia trichosantha</i> subsp. <i>longisepala</i>	-	yaprak	tıbbi
<i>Veronica anagalis-aquatica</i>	-	çiçek	hayvan yemi
<i>V. gentianoides</i>	-	çiçek	hayvan yemi
Plumbaginaceae <i>Acantholimon armenum</i> var. <i>balansae</i> , <i>A. caryophyllaceum</i> subsp. <i>caryophyllaceum</i> , <i>A. hypochaerum</i> , <i>A. ulicinum</i> subsp. <i>lycaonicum</i>	<i>Kongul Geveni</i>	çiçek	yem, yakacak
Polygonaceae <i>Rheum ribes</i>	<i>Işkın, Işgın</i>	kök, gövde	gıda, tıbbi

<i>Rumex acetosella</i>	<i>Tırşık, Kuzukulağı</i>	yaprak	gıda, tıbbi
<i>Rumex alpinus</i>	<i>Tırşık, Kuzukulağı</i>	yaprak	gıda, tıbbi
Primulaceae <i>Primula auriculata</i>	<i>Çuha Çiçeği, Nevruz Otu</i>	çiçek	gıda
Rosaceae <i>Cerasus avium</i>	<i>Kiraz</i>	meyve, çekirdek, meyve sapı	gıda, tıbbi
<i>C. vulgaris</i>	<i>Vişne</i>	meyve, çekirdek, meyve sapı	gıda, tıbbi
<i>Cotoneaster nummularia</i>	<i>Lilik</i>	meyve	gıda
<i>Malus sylvestris</i>	<i>Sakı Elması, Elma, Say</i>	meyve	gıda, tıbbi
<i>Pyrus communis</i>	<i>Armut, Moru</i>	meyve	gıda
<i>Rosa pulverulenta</i>	<i>Kuşburnu, Dağ Kuşburnu</i>	dal ve kök	gıda, tıbbi
Salicaceae <i>Salix elbursensis</i>	<i>Yabani Söğüt</i>	toprak üstü	tıbbi
<i>S. caprea</i>	<i>Azur</i>	dal, yaprak	tıbbi, eşya yapımı
Scrophulariaceae <i>Verbascum cheiranthifolium</i>	<i>Sığırkuyruğu, Dime Ga</i>	toprak üstü	tıbbi, balık ağı
<i>V. armenum</i>			
Tamaricaceae <i>Tamarix tetrandra</i>	<i>Yılğın</i>	toprak üstü	eşya yapımı
Urticaceae <i>Urtica dioica</i>	<i>Dırık, Isırgan, Pırıke</i>	yaprak, tohum	tıbbi, gıda
<i>U. urens</i>	<i>Dırık, Isırgan, Pırıke</i>	yaprak, tohum	tıbbi, gıda

Çalışma alanımızda belirlenen toplam 122 taksondan 30'nin yöredeki kullanımları ile literatürde verilen kullanımlarının örtüştüğü belirlenmiştir. Bu bitkilerin listesi Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma alanındaki kullanımları literatürlerle uyuşan bitkiler

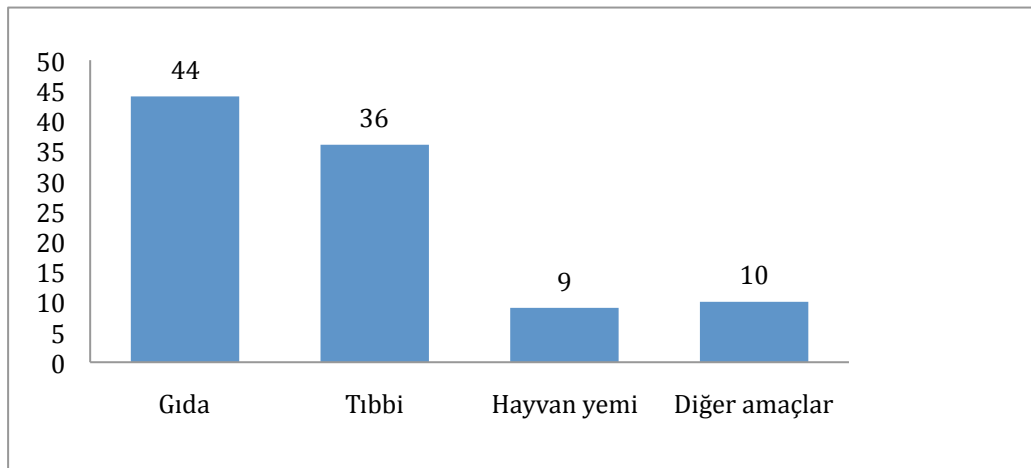
Bitki Adı	İlgili Literatür
<i>Hedera helix</i>	Baytop, 1999
<i>Cichorium intybus</i>	Konak ve Aktar, 2009; Yücel vd., 2010
<i>Gundelia tournefortii</i>	Aksakal ve Kaya, 2008; Akan vd., 2008; Yapıcı vd., 2009
<i>Tragopogon buphthalmoides</i> var. <i>buphthalmoides</i>	Sezik vd., 1997; Aksakal ve Kaya, 2008; Akan vd., 2008
<i>Xeranthemum annuum</i>	Akan vd., 2008
<i>Anchusa azurea</i> subsp. <i>azurea</i>	Akan vd., 2008; Yapıcı vd., 2009
<i>Chenopodium album</i>	Baytop, 1999; Yücel vd., 2010; Güneş ve Özhatay, 2011
<i>Chenopodium foliosum</i>	Aksakal ve Kaya, 2008
<i>Convolvulus arvensis</i>	Baytop, 1999; Akan vd., 2008
<i>Cornus sanguinea</i>	Şimşek vd., 2004
<i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	Cansaran vd., 2007; Güneş ve Özhatay, 2011
<i>Euphorbia esula</i> subsp. <i>tommasiniana</i>	Özgökçe ve Özçelik, 2004

<i>Astragalus</i> sp.	Baytop, 1999; Özgökçe ve Özçelik, 2004
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Baytop, 1999
<i>Geranium tuberosum</i> subsp. <i>tuberosum</i>	Akan vd., 2008; Aksakal ve Kaya, 2008
<i>Juglans regia</i>	Baytop, 1999; Demirezer vd., 2007
<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>longifolia</i>	Cansaran vd., 2007; Güneş ve Özhatay, 2011
<i>Origanum acutidens</i>	Korkmaz vd., 2014
<i>Thymussipyleus</i> subsp. <i>sipyleus</i> var. <i>sipyleus</i>	Koyuncu vd., 2010
<i>Malva sylvestris</i>	Gürsoy ve Gürsoy, 2004; Şimşek vd., 2004; Yıldız vd., 2010
<i>Paeonia mascula</i> subsp. <i>arietina</i>	Baytop, 1999; Şimşek vd., 2004
<i>Polygonum cognatum</i>	Baytop,1999; Şimşek vd., 2004; Yücel vd., 2010
<i>Armeniaca vulgaris</i>	Baytop, 1999
<i>Cydonia oblonga</i>	Şimşek vd., 2004
<i>Crataegus monogyna</i> subsp. <i>monogyna</i>	Baytop, 1999; Şimşek vd., 2004; Genç ve Özhatay 2006; Demirezer vd., 2007
<i>Crataegus orientalis</i> var. <i>orientalis</i>	Baytop, 1999
<i>Sorbus umbellata</i>	Şimşek vd., 2004
<i>Persica vulgaris</i>	Baytop, 1999
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Baytop, 1999; Gürsoy ve Gürsoy, 2004
<i>Rosularia sempervivoides</i>	Aksakal ve Kaya, 2008

Tablo 1’de liste olarak verilen ve çalışmamızdaki kullanım şekilleri Tablo 2’de sunulan ilgili literatürlerden farklı bulunan 80 bitkiden *Allium* türleri vücut temizleyici ve doğal antibiyotik olarak; *Eryngium billardieri* hayvan yemi olarak; *Prangos* türlerinin, genç filizleri ve yaprakları çay şeklinde tüketilmektedir. Ayrıca yöre halkı *P. ferulacea* türünün kansere iyi geldiğine inanmaktadır. *Leopoldia tenuiflora* *Muscari armeniacum* ve *M. coeleste* türlerinin çiçek durumları çay şeklinde tüketilmektedir. *Eremurus spectabilis* bitkisinin kökü ezilerek baş ağrısını gidermek için başa sürülür. *Achillea kotschyi* subsp. *kotschyi* çayının, idrar yolu iltihabına ve böbrek rahatsızlığına iyi geldiği belirtilmiştir. Ayrıca bu bitki, kadın hastalıkları kanser tedavisi ve yara iyileştirici olarak ta kullanılmaktadır. *Cota tinctoria* türünden yapılan çay, strese ve uykusuzluğa karşı kullanılmaktadır. *Centaurea carduiformis* subsp. *orientalis* taksonu hayvan yemi olarak kullanılır. *Centaurea depressa* türünün, kurutulmuş çiçekleri baharat ve çay şeklinde tüketilir. *Cirsium arvense*’nin yeni boy göstermiş taze yapraklarından yemek yapılmaktadır. *Helichrysum arenarium* subsp. *rubicundum* ve *H. noeantum* türleri, karın ağrısını dindirmek ve öksürüğü gidermek için çay şeklinde tüketilmektedir. *Lapsana communis* subsp. *alpina* taksonun yaprakları salatada kullanılır. *Scorzonera tomentosa* bitkisinin kökünden sakız elde edilmektedir. *Senecio vernalis* türünün, nefes darlığı için çiçek ve yaprakları kaynatılarak içilir. *Tripleurospermum heterolepis* ve *T. monticolum* türlerinin çiçeklerinden yapılan çay yöre halkı tarafından, kalp ve nefes darlığı için tüketilmektedir. *Berberis crataegina* türünün meyveleri kalp rahatsızlığı için çay olarak yenilmektedir. *Anchusa leptophylla* bitkisinin çiçekleri içerisindeki nektarı almak için emilmektedir. *Arnebia densiflora* türünün, kökünde yer alan süttan sakız elde edilmektedir. *Capsella bursa-pastoris* türü, çay olarak ya da yemeği yapılarak tüketilir. Ayrıca yöre halkı bitkinin yapraklarını idrar yolu iltihabını gidermek için çay şeklinde tüketmektedir. *Cardamine uliginosa* bitkisinin, yaprakları tere gibi çay olarak yenilmektedir. *Valeriana sisymbriifolia*’nın yaprakları baharat olarak yemeklere katılmaktadır. *Silene odontopetala*, *S. saxatilis* ve *S. vulgaris* türlerinin yaprakları, basur tedavisi için çay şeklinde tüketilmekte ve çökeleğe baharat olarak katılmaktadır. *Rosularia sempervivoides* türü, ortamın nem dengesini sağlaması için demet yapılarak özellikle mutfakların ve odaların tavanına asılmaktadır. *Scirpoides holoschoenus* türünün toprak üstü kısımlarını, kız çocukları oyun amaçlı başlarına taç yapmada kullanırlar. *Cephalaria procera* bitkisinin toprak

üstü kısımları yarayı iyileştirmede kullanılmaktadır. *Securigera orientalis* (Mill.) Lassen türünün, çiçekleri yemeklere katılarak tüketilmektedir. *Melilotus officinalis* türü, hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca *O. cornuta* ve *Robinia pseudoacacia* türlerinin çiçekleri bal arıları için nektar kaynağıdır. *Vicia cracca* bitkisi, hayvan yemi olarak kullanılır. *Hypericum scabrum* türünün çiçekleri şeker hastalığı, nefes darlığı ve anti-depresan olarak kaynatılıp suyu içilir. Bu su yaralara ve sivilcelere sürülmektedir. *Iris caucasica*'nın çiçekleri çiğ olarak yenilmektedir. *Marrubium cordatum* türünün yaprakları kurutularak yemeklerde baharat olarak kullanılmaktadır. *Salvia* cinsine ait türlerin yaprakları, kurutularak baharat olarak yemeklerde kullanılır. *S. cryptantha* türü grip ve soğuk algınlığına iyi geldiği için yaprakları kaynatılıp çay şeklinde tüketilir. *S. sclarea* türünün yapraklarından sarma yapılmaktadır. *Stachys byzantina*, *Dactylorhiza umbrosa*, *Veronica gentianoides* ve *V. anagalis-aquatica* türlerinin çiçekleri, bal arıları için nektar kaynağıdır. *Stachys lavandulifolia* var. *lavandulifolia* bitkisinin çayı, düşük tansiyonun ve boğaz iltihaplarının tedavisinde kullanılmaktadır. *Teucrium orientale* var. *orientale* türünün çiçeklerinden çay yapılmaktadır. *Thymus longicaulis* subsp. *longicaulis* var. *subisophyllus* türünün yaprakları kaynatılıp balgam söktürücü olarak çay şeklinde kullanılmaktadır. Ayrıca yöre halkı bu bitkinin yapraklarını baharat olarak çökeleğe katmakta ve peynir mayalamak amacıyla kullanılmaktadır. *Fritillaria pinardii* bitkisinin soğanı çiğ olarak yenilmektedir. *Alcea calvertii* türü, evlerin bahçelerinde süs amacıyla yetiştirilmektedir. *Malva neglecta* türünden elde edilen lapa, şişen inek memesine sürülerek memeyi iyileştirir. Ayrıca yöre halkı bu lapayı, çocuğu olmayan bayanların karın bölgesine sürüldüğünde çocuklarının olacağına inanmaktadırlar. *Globularia trichosantha* subsp. *longisepala* türünün, yaprakları ezilerek elde edilen lapa gözün üzerine konulmakta ve göz iltihaplarına iyi gelmektedir. *Acantholimon* türlerinin çiçekleri hayvanlar tarafından tüketilmekte ve bal arıları için polen kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bitki yakacak olarak da kullanılmaktadır. *Rheum ribes* türünün kökü kaynatılır, basur hastalığının tedavisi için balla karıştırılarak tüketilir. *Rumex acetosella* ve *R. alpinus* türlerinin yaprakları sarma yapımında kullanılmaktadır. *Primula auriculata* bitkisinin, çiçekleri çiğ olarak yenilmektedir. *Malus sylvestris* (*Sakı elması*) meyvelerinin kan şekerini düşürdüğüne inanılmaktadır. *Cerasus avium* ve *C. vulgaris* türlerinin, meyveleri aç karnına yenildiğinde kanı temizlediği belirtilmiştir. Ayrıca idrar yolları iltihabı tedavisi için bu bitkilerin kurutulmuş saplarından çay demleyerek içilmektedir. *Rosa pulverulenta* türünün dalından ve kökünden yapılan çay soğuk algınlığı tedavisi için içilmektedir. *Cruciata taurica* türü, peynir yapımında maya ile birlikte kullanılmakta, peynirin dağılmasını engellemektedir. *Salix caprea* türünün, güneş doğmadan önce toplanan yaprakları kaynatılarak ve suyuyla yıkanıldığında güneş çarpmalarına karşı koruyucu etkisi bulunmaktadır. Ayrıca yöre halkı bitkinin dallarından süpürge ve sepet yapmaktadır. *Salix elbursensis* bitkisinin güneş doğmadan önce toplanan yaprakları kaynatılmakta, bu suyla güneş çarpmalarının tedavisi için banyo yapılmaktadır. Ayrıca ayıların bu bitkiye sürtünerek dış parazitlerini döktüğü belirtilmiştir. *Verbascum cheiranthifolium* ve *V. armenum* türleri, hayvanlara bağırsak parazitlerini düşürücü ilaç olarak verilmektedir. Ayrıca bu bitkiler balık yakalamak için ağ gibi kullanılmaktadır. *Urtica dioica* ve *U. urens* mantar hastalığına karşı kullanılmakta, bitki kaynatılarak suyu ile saçlar yıkanmaktadır. Ayrıca bitkinin tohumları dövülüp bal ile karıştırılarak kemoterapi tedavisi gören kanser hastalarına verilmektedir.

Tablo 1'de liste halinde verilen ve yukarıda literatürden farklı kullanımları verilen bitkilerden 44'ü gıda, 36'sı tıbbi, 9'u hayvan yemi ve 10'u diğer amaçlar için kullanılmaktadır (Şekil 3).

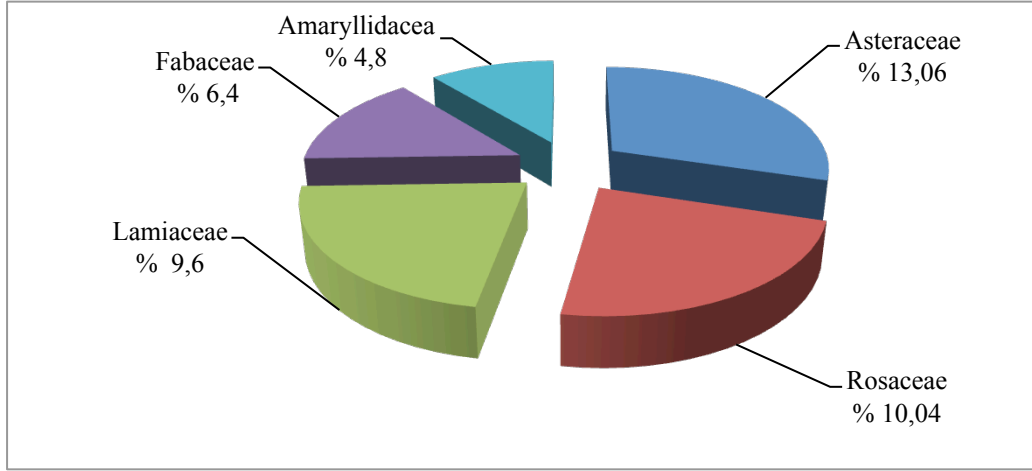
Şekil 3. Kullanımları literatürden farklı bulunan bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımı

Yöre halkı tarafından isimlendirilen ancak herhangi bir amaçla kullanılmadığı belirlenen 6 bitki *Heliotropium europaeum*, *Lepidium draba* subsp. *draba*, *Euphorbia macroclada*, *Dipsacus laciniatus*, *Dactylorhiza iberica* ve *Daphne oleoides*'dir.

Çalışmamızda bal arıları için polen ve nektar kaynağı olduğu belirlenen 13 bitki şunlardır: *Astragalus angustifolius* subsp. *pungens*, *A. lagurus*, *A. plumosus* subsp. *krugianus* var. *krugianus*, *Onobrychis cornuta*, *Robinia pseudoacacia*, *Stachys byzantina*, *Dactylorhiza umbrosa*, *Veronica anagalis-aquatica*, *V. gentianoides*, *Acantholimon armenum* var. *balansae*, *A. caryophyllaceum* subsp. *caryophyllaceum*, *A. hypochaerum*, *A. ulicinum* subsp. *lycaonicum*.

Çalışma sonucunda etnobotanik kullanımının olduğu belirlenen taksonların ilk beş familyaya dağılımı şu şekildedir; Asteraceae 17 (% 13,06), Rosaceae 13 (% 10,04), Lamiaceae 12 (% 9,6), Fabaceae 8 (% 6,4) ve Amaryllidaceae 6 (% 4,8)'dir (Şekil 4).

Şekil 4. En çok takson ihtiva eden familyalar

Çalışmamız ile yakın bölgedeki bazı araştırmalar (Aksakal ve Kaya, 2008; Çakılcıoğlu vd., 2011; Özgökçe ve Özçelik, 2004) bitkilerin etnobotanik özellikleri bakımından ilk üç familyası karşılaştırıldığında Asteraceae familyasının Aksakal ve Kaya (2008) dışındaki çalışmalarda yer aldığı ve takson sayısı bakımından ilk sırada olduğu görülmektedir. Çalışmamızda ikinci sırada yer alan Rosaceae familyası Aksakal ve Kaya (2008)'de ikinci sırada, Çakılcıoğlu vd. (2011)'de üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum bölgenin Rosaceae taksonları bakımından zenginliğini göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Araştırma alanı ile yakın bölgedeki bazı araştırmaların etnobotanik özellikleri bakımından ilk üç familyasının karşılaştırılması

Araştırma	İlk Üç Familya
Ergan Dağı (Erzincan)'nın etnobotanik özellikleri	Asteraceae, Rosaceae, Fabaceae
Erzurum ve çevresinde halk tarafından gıda amaçlı olarak kullanılan bitkiler (Aksakal ve Kaya, 2008)	Lamiaceae, Rosaceae, Apiaceae
Doğu Anadolu'da bazı taksonların etnobotanik özellikleri (Özgökçe ve Özçelik, 2004)	Asteraceae, Lamiaceae, Malvaceae
Maden (Elazığ)'da tıbbi bitkilerin etnofarmakolojik özellikleri (Çakılcıoğlu vd., 2011)	Asteraceae, Lamiaceae, Rosaceae

Çalışma alanımıza komşu bölgelerde yapılan diğer çalışmalarda, Tuzlacı ve Doğan (2010) Ovacık (Tunceli) çevresinde halk ilacı olarak kullanılan 76 bitkinin yöresel adlarını ve kullanım metodlarını belirlemişlerdir. Polat vd. (2011) Bingöl aktarlarında satılan 50 tıbbi bitkinin ildeki ve literatürdeki kullanım özelliklerini ortaya koymuşlardır.

Araştırma alanında otlakların bilinçsiz kullanımı alandaki bazı bitki türlerinin kısmen veya tamamen ortadan kalkmasına sebep olmaktadır. Bölgenin biyolojik çeşitliliğini tehdit eden önemli bir etken de anız yakma olayıdır. Yerel halk hala bilinçsizce anız yakmaktadır. Çalışma alanının bitkisel zenginliği, yörede yetişen faydalı bitkileri ve anız yakmanın zararları üzerinde yöre halkına tarafımızdan Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen bir seminer verilmiştir.

Çalışma alanımızda yöre halkı tarafından farklı amaçlarla kullanılan *Cota tinctoria*, *Berberis crataegina*, *Arnebia densiflora* ve *Juglans regia* bitkilerinden literatürde iplik ve kumaş boyası yapımında yararlanıldığı belirlenmiştir. Yörede bu bitkilerden boyar madde üretiminde de yararlanılması mümkün olup bitkilerin kültürü ve ekonomiye kazandırılması üzerine yeni çalışmalar yapılmalıdır. Çalışmamızda yöredeki etnobotanik

kullanımlarının taranan literatürde yer almadığı belirlenen bitkilerinin kimyasal içerikleri, antioksidan, antifungal ve antibakteriyel etkileri araştırılmalı ve bu bitkilerin ekonomiye kazandırılmasına yönelik projeler geliştirilmelidir.

Yurdumuzun etnobotanik açıdan ilk defa incelenen, Erzincan ili sınırları içerisinde yer alan Ergan Dağı ve dağın eteklerindeki köylerde gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada yöre halkının geleneksel olarak yararlandığı bitkilerin Türkçe adları, yöresel adları, kullanılan kısımları ve kullanım şekilleri belirlenmiştir. Ayrıca bitkilerin literatüre göre de kullanım özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Literatür taraması sonucunda alanda belirlenen bitkilerden bir kısmının yöredeki kullanımlarının litteratürle uyduğu, büyük bir kısmının ise literatürden farklı kullanımlarının olduğu ve bazı bitkilerin kullanımlarının ise ilk kez çalışmamızda belirlendiği tesbit edilmiştir. Çalışma sonucunda ortaya konulan bu orjinal bilgilerin kaybolmadan gelecek nesillere aktarılmasına önemli bir katkı sağlanmıştır. Bu bilgiler aynı zamanda modern tedavileri destekleyici amaçla yapılacak çeşitli araştırmalara kaynak olabilecektir. Ayrıca bu çalışma, Erzincan ilinin Üzümlü ilçesinde daha önce tamamlanan araştırmadan sonra ildeki ikinci çalışma olup, yapılacak yeni çalışmalarla ilin etnobotanik kültürünün ortaya konulması hedeflenmektedir. Çalışma ileride Erzincan sınırları dışında, komşu illerde ve bölgede yürütülecek sistematik, etnobotanik ve farmakolojik çalışmalar için de önemli bir kaynak oluşturacaktır.

Bitkilerin çoğu birçok faydalı özelliklere sahip olmalarına karşın, bazıları zehirli özelliklere sahiptir. Bu zehirlenme özelliği doğrudan bitkinin zehirli etkiye sahip olmasının dışında, kullanım sıklığı, kullanılan miktar ve kullanıcının genetik ve fiziki özellikleri ile de ilgilidir. Zehirlenme genelde, zehirli bitkinin iyi bilinmemesinden ya da yanlış kullanımından ortaya çıkmaktadır (Yücel, 2012).

Doğada bulunan ve halk tarafından tüketilen birçok şifalı bitkinin belli bir ölçüye göre kullanılması gerekmektedir. Şifalı bitkileri daha fazla fayda sağlaması amacıyla bilinçsiz ve kontrolsüz şekilde fazla tüketmek birçok yanlış sonuçlar doğurabilecektir. Birçok şifalı bitkinin yanlış kullanımı ve fazla tüketilmesi zehirlenmelere hatta ölümlere yol açabilir. Bundan dolayı tıbbi amaçlarla kullanılacak bitkisel materyaller mutlaka doktor tavsiyeleri dikkate alınarak kullanılmalıdır. Bu bitkiler üzerinde yapılacak farmakolojik ve toksikolojik çalışmalarla insan sağlığına herhangi bir olumsuz etkiye sebep olup olmadığına ortaya konulmasından sonra kullanılması daha güvenli olacaktır.

TEŞEKKÜR

Bitkilerin teşhislerinde yardımını esirgemeyen Prof. Dr. Ali KANDEMİR'e, arazi çalışmalarına destek olan Arş. Gör. Veli İLHAN'a, çalışma alanının jeoloji ve topografya haritalarının çizimlerini yapan Yrd. Doç. Dr. Şaban ÇELİKOĞLU'na, arazi çalışmaları sırasında desteklerini esirgemeyen Yaylabaşı Belediye Başkanı Muammer OĞUZ'a, bilgilerimizi bizimle paylaşarak çalışmaya katkıda bulunan yöre halkına ve bu araştırmayı KUDAKA-S028/TRA1/10/TTS/2010-016'nolu proje ile destekleyen Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı'na teşekkür ederiz.

KAYNAK LİSTESİ

- Akan, H., Korkut, M.M. ve Balos M.M., (2008). Arat Dağı ve çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi, Fen ve Müh. Bil. Dergisi* 20 (1): 67-81.
- Akkan, E. (1963). Erzincan Ovası'nın iklim özellikleri. *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 23: 79-101.
- Aksakal, Ö. ve Kaya, Y. (2008). Erzurum ve çevresinde halk tarafından gıda amaçlı olarak kullanılan bitkiler. *Türkiye 10. Gıda Kongresi 1009-1012*, Erzurum.
- Anonim, (2011a). *İl Çevre Durum Raporu*. Erzincan Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Erzincan.
- Anonim, (2011b). Erzincan iline ait 2000-2010 yılları arası meteorolojik değerler. *Erzincan İli Meteoroloji Müdürlüğü*, Erzincan.
- Baytop, T. (1999). *Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi (Geçmişte ve Bugün)*. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul.
- Brummitt, R.K. ve Powell, C.E. (edlr.). (1992). *Authors of Plant Names*. A list of authors of scientific names of plants, with recommended standard forms of their names, including abbreviations. Royal Botanic Gardens, Kew.
- Çakılcıoğlu, U., Khatun, S., Türkoğlu, İ. ve Hayta, Ş. (2011). Ethnopharmacological survey of medicinal plants in Maden (Elazığ-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology* 137: 469-486.
- Cansaran, A., Kaya, Ö.F. ve Yıldırım, C. (2007). Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köşeler köyleri (Gümüşhacıköy/Amasya) arasında kalan bölgede etnobotanik bir araştırma. *Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi* 19 (3): 243-257.
- Davis, P.H. (1965-1985). *Flora of Turkey and The East Aegean Islands* 1-9. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Davis, P.H. (ed.), Mill, R.R. ve Tan, K. (1988). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* 10. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Demirezer, L.Ö., Ersöz, T., Saraçoğlu, İ. ve Şener, B. (2007). *Tedavide Kullanılan Bitkiler (FFD Monografıları)*. NM Medikal ve Nobel Tıp Kitabevleri s. 65-73, 143-147, 283-291, Ankara.

- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M.T. (2012). *Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler)*. Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını. İstanbul.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer, K.H.C. (2000). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* 11. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Güneş, F. ve Özhatay, N. (2011). An ethnobotanical study from Kars (Eastern) Turkey. *Biological Diversity and Conservation* 4 (1): 30-41.
- Gürhan, G. ve Ezer, N. (2004). Halk arasında hemoroit tedavisinde kullanılan bitkiler-I. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* 24 (1): 37-55.
- Gürsoy, O.V. ve Gürsoy, U.K. (2004). Anadolu'da diş ve diş eti ile ilgili hastalıkların tedavisinde halk arasında yaygın olarak kullanılan bitkiler, kullanım şekilleri ve bitkisel özellikleri. *Cumhuriyet Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi* 7: 1
- Honda, G., Yeşilada, E., Tabata, M., Sezik, E., Fujita, T., Takeda, Y., Takaishi, Y., ve Tanaka, T. (1996). Traditional medicine in Turkey VI. folk medicine in West Anatolia; Afyon, Kütahya, Denizli, Aydın, Muğla provinces. *Journal of Ethnopharmacology* 53: 75-87.
- Kendir, G. ve Güvenç, A. (2010). Etnobotanik ve Türkiye'de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30 (1): 49-80.
- Keskin, M. ve Alpınar, K. (2002). Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma. *OT Sistematik Botanik Dergisi* 9(2): 91-100.
- Konak, A. ve Aktar, O. (2009). Medikal antropoloji çerçevesinde Tunceli / Ovacık'ta geleneksel sağaltma yöntemleri. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 35 (2): 156-187.
- Özçelik, H. ve Korkmaz, M. (1998). Contributions to the flora of Sütçüler-Isparta (Türkiye). *Bulletin of Pure and Applied Sciences* 21B (1): 1-19.
- Korkmaz, M., Kandemir, A. ve Karacan, S. (2014). A survey on determining the plant taxa of Zetrin spice used in Kemaliye district (Erzincan, Turkey). *Bothalia* 44 (3): 101-118.
- Koyuncu O., Yaylacı Ö.K., Öztürk, D., Potoğlu Erkara, İ., Savaroğlu, F., Akçoşkun, Ö., ve Ardic, M. (2010). Risk categories and ethnobotanical features of the *Lamiaceae* taxa growing naturally in Osmaneli (Bilecik/Turkey) and environs. *Biological Diversity and Conservation* 3 (3): 31-45.
- Özgökçe, F. ve Özçelik, H. (2004). Ethnobotanical aspects of some taxa in East Anatolia, Turkey. *Economic Botany* 58 (4): 697-704.
- Özhatay, N. (2006). *Türkiye'nin BTC Boru Hattı Boyunca Önemli Bitki Alanları* s. 125-127, BTC şirketi, İstanbul.
- Pils, G. (2006). *Flowers of Turkey; a Photo Guide*. Friedrich VDV, Linz.
- Polat, R., Satıl, F. ve Çakılcıoğlu, U. (2011). Medicinal plants and their use properties of sold in herbal market in Bingöl (Turkey) district. *Biological Diversity and Conservation* 4 (3): 25-35.
- Serin, Y (Koordinatör). (2008). *Türkiye'nin Çayır ve Mera Bitkileri*. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Sezik, E., Yeşilada, E., Tabata, M., Honda, G., Takaishi, Y., Fujita, T., Tanaka, T. ve Takeda, Y. (1997). Traditional medicine in Turkey VIII. Folk Medicine In East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan Provinces. *Economic Botany* 51 (3): 195-211.
- Sheasby, P. (2007). *Bulbous Plants of Turkey and Iran*. Alpine Garden Society, Oxford.
- Şimşek, I., Aytekin F., Yeşilada, E. ve Yıldırım, Ş. (2004). Anadolu'da halk arasında bitkilerin kullanılış amaçları üzerinde etnobotanik bir çalışma. *14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler*, Eskişehir.
- The Plant List, 2014. International Plant Name Index. www.ipni.org, (erişim tarihi: 25.11.2014).
- Tuzlacı, E. (2004). Datça Yarımadası (Muğla) florası ve bu yörede halkın yararlandığı bitkiler. *14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*, İstanbul.
- Tuzlacı, E. ve Doğan, A. (2010). Turkish folk medicinal plants, IX: Ovacık (Tunceli). *Marmara Pharmaceutical Journal* 14: 136-143.
- Tübives (2014). Türkiye Bitkileri Veri Sistemi. <http://www.turkherb.ibu.edu.tr/>, (erişim tarihi: 25.11.2014).
- Yaldız, G., Yüksek, T. ve Şekeroğlu, N. (2010). Rize ili florasında bulunan tıbbi ve aromatik bitkiler ve kullanım alanları. *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 3: 1100-1114
- Yapıcı, Ü.İ., Hoşgören, H. ve Saya, Ö. (2009). Kurtalan (Siirt) İlçesinin etnobotanik özellikleri. *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 12: 191-196.
- Yıldırım, Ş. (2004). Etnobotanik ve Türk etnobotaniği. *Kebikeç* 17: 175-193.
- Yücel, E., Güney, F. ve Şengün, İ.Y. (2010). The wild plants consumed as a food in Mihalıççık district (Eskişehir/Turkey) and consumption forms of these plants. *Biological Diversity and Conservation* 3 (3): 158-175.
- Yücel, E. (2012). *Türkiye'nin Çayır, Mera ve Ormanlarının Zehirli Bitkileri*. Eskişehir.

Ek 1. Kaynak Kişiler

No	Adı Soyadı	Yaşı	İkameti
1	Pakize Uğurlu	60	Binkoç köyü
2	Murat Sarıca	50	Binkoç köyü
3	Ahmet Taç	35	Yaylabaşı beldesi
4	Cahit Özdemir	52	Yaylabaşı beldesi
5	Cemal Yeter	50	Yaylabaşı beldesi
6	Meriç Yeter	28	Yaylabaşı beldesi
7	Sebahat Turan	80	Türkmenoğlu köyü
8	Fatma Turan	40	Türkmenoğlu köyü
9	Tarık Turan	25	Türkmenoğlu köyü
10	Nezaket Avcı	70	Türkmenoğlu köyü
11	Sakine Azat	75	Türkmenoğlu köyü
12	Nuri Pedük	57	Oğulcuk köyü
13	Musa Kaya	54	Oğulcuk köyü
14	Mehmet Aydoğan	48	Oğulcuk köyü
15	Mahmut Gündoğdu	40	Oğulcuk köyü
16	Polat Temel	26	Oğulcuk köyü
17	Orhan Cimin	27	Oğulcuk köyü
18	Engin şenol	24	Oğulcuk köyü
19	Sadet Efe	43	Binkoç kyü
20	şakir Uğuz	51	Binkoç kyü
21	Hanife Köse	60	Oğulcuk kyü
22	İbrahim Başpınar	60	Yaylabaşı beldesi
23	Zafer Atasever	43	Binkoç kyü
24	Veli Albayrak	52	Oğulcuk kyü
25	Cemal Albayrak	55	Oğulcuk kyü
26	Metin Aksoy	44	Yaylabaşı beldesi
27	etin Ilgaz	46	Yaylabaşı beldesi
28	Ayşe Ilgaz	43	Yaylabaşı beldesi
29	Mehmet Saylak	45	Yaylabaşı beldesi
30	Zeynep Saylak	35	Yaylabaşı beldesi

SUMMARY

Turkey has a rich flora and ethnobotanical culture but, the number of studies on traditional use of natural plants is not enough. This study was carried out during 2011 to 2012 to determine ethnobotanical uses of the plants by the villagers of Ergan Mountain, located in the border of Erzincan, Turkey. In order to determine the ethnobotanical information, we have visited one town and three villages around Ergan Mountain. During the study, we have interviewed more than 100 people living in the area. Local names given to the plants, used parts, using purposes and usage methods are determined in the study. After the study, 122 plant species, belonging to 41 families utilized by the local people were determined. Totally 82 of them were used as food, 56 of them as medicinal purposes, 22 for forage, 4 for daily items, 3 for ornamental, 2 as fish net and 6 utilized as fuel. As a result of the study, it was determined that 28 plants' information overlaps with the literature in terms of ethnobotanical properties, 77 plants have different uses. The ethnobotanical information about totaly 17 plants has appeared in this study for the first time. The order of 5 families that have the most taxa is as follows: Asteraceae 17 (13,06 %), Rosaceae 13 (10,04 %), Lamiaceae 12 (9.6 %), Fabaceae 8 (6.4 %) and Amaryllidaceae 6 (4.8 %). In addition to the stubble burning and grazing procedures that have been mostly seen in the study area, building of Ergan Mountain Skiing Center increases danger for diversity of plants in the area.